

FRØSAMLERNES

bytteliste

2008

**HUSK: Jo flere der dyrker en gammel sort -
jo mindre er den truet af udryddelse !**

Velkommen til Frøsamlernes Fællesliste 2008.

Listen i år er igen længere end tidligere. Og der kommer stadig nye navne til som udbydere, og stadig flere "nye" gamle ting, som dukker op.

Og en af de ting der er rigtigt glædeligt, er BREDDEN i listen. Vi kommer vidt omkring i vores arbejde med jordbrugsplanter: rygetobak, kræge, rabarber, sommerblomst, salat, spiselig lupin, byg, radiser og humle. Det viser at planter med historie ikke er indskrænket til nogle få arter – og at vi begynder at få det meste med.

I år har Molly taget hul på et helt nyt felt: 2-årige blomster fra gamle bondehave.

Vi har til gode at udbyde nogle af de gamle narcisser (vi véd fra SESAM i Sverige at der er kæmpe materialer her) – det kan NO allerede nu advare om at der kommer lidt af i årets efterårsliste (se senere).

Vores kerneområde er stadig sorter med en lang danske historie, og hér fylder ÆRTERNE stadig meget. Vi har mange sorter, og får stadig flere. Også sorter fra andre foreninger, som har en lang historie i Danmark. Og hér mangler der adoptanter stadigvæk! SÅ: Hvis læseren af dette plejer at dyrke ærter, vil vi på det varmeste anbefale at ringe/maile til Molly og spørge om der ikke er en af de sorter, der trænger til at blive adopteret, der passer i DIN have!?

Det samme gælder kornsorterne. Tina og NO har stadig masser af kornsorter, som det kun er dem der dyrker. Det er ikke fordi det er realistisk at have hvede nok til årets brød i en kolonihave, men det er sjovt og taknemmeligt at dyrke en kornsort i en lille parcel. Nogle af dem er meget spektakulære! Hvis man har adgang til børn eller børnebørn, er der også en pædagogisk pointe. Mail til NO og hør!

Hvor meget er én portion?

Den enkelte udbyder bestemmer selv hvor meget materiale hun kan undvære - det kommer an på mængden hun har, og hvilken slags plante der er tale om. Som udgangspunkt bør der være materiale nok til at modtageren kan fortsætte sorten.

For bønner eller ærter (selvbestøvere) er materiale til 20 planter rigeligt - mens der for fremmedbestøvere som kål eller lign. bør være materiale til mindst 40 - 50 planter. Hvis man har frø nok, giver man så der er nok til en pæn række til at eksperimentere med.

Når du bestiller, bedes du være opmærksom på:

- **skriv op** hvad du bestiller, og hos hvem. Der har enkelte gange været problemer med ikke afleverede breve, eller materialer der blev forsinket. Så hvis du savner et svar fra en udbyder - **skriv igen**. Hvis du intet svar får, kan du kontakte **Lila (LT)** for hjælp til at undersøge sagen.
- **betal ved bestillingen** i enten frimærker eller check.
- **Priserne i 2008 er: 15,00 for frø (F) og 25,00 for knolde m.v. (V)** - henholdsvis 3 eller 5 frimærker til B-post brevporto.

Forkortelser:

V er vegetativt materiale, stiklinger, pødekviste eller knolde af en slags, mens F er frø.

Flere forkortelser:

HDRA og HSL: Henry Doubleday Research Association, den engelske forening for økologisk havebrug, som har oprettet **Heritage Seed Library** (vi er medlem).

SSE: Seed Savers Exchange i USA (vi er også medlem her).

FS er Frøsamlerne.

SESAM er de svenske frøsamlere.

T & M er frøfirmaet Thompson & Morgan.

Navngivning:

Vi prøver at være konsekvente med at angive korrekte navne. Både videnskabelige navne *skrevet i kursiv* og danske navne. Sortsnavne står i fed skrift med ' ' omkring (f.eks. tomatsorten 'Gardeners Delight'), mens navne som vi har givet dem, eller er mere beskrivende ("uofficielle" sortsnavne) står i " " (f.eks. "Gul estisk cherry").

I tvivlstilfælde har vi anvendt "**Plantenavn**" (Arnklit, Jensen og Jensen 2007) som reference til navne. Især med danske navne på planter kan der være mange synonymmer. Vi har taget dem med der tidligere har været anvendt i vores lister, for at undgå forvirring.

Billedsiderne: Billederne er doneret af medlemmer og venner. Siderne er tilrettelagt af Brian Krause (BK). Billederne er ikke sendt ud på papir, af økonomiske grunde. De kan ses på og downloades fra Frøsamlernes hjemmeside: <http://www.froesamlerne.dk/sortiment/sortiment.htm>

Adoptanter søges:

Vi har nogle sorter der trænger meget til adoption, så vi opnår større sikkerhed for at der altid er frø af sorten i omløb.

I år fokuserer vi specielt på nedenstående sorter. Hvis du vil yde en indsats med disse sorter kan du bestille en portion gratis fra den pågældende koordinator.

Der er flere andre af de gamle sorter på denne liste, som også godt kunne trænge til et godt hjem – det er noteret i beskrivelsen. Behovet er lidt mindre akut ved disse, og de tilbydes på samme vilkår som de øvrige på listen.

'West's netmelon', en dansk forædlet, højt-præmieret melon fra 1923. Lige så interessant som vores "Farthest North" melon (se listen) og vigtigere at bevare. Seriøse adoptive forældre (husk det skal lykkes at tage frø, før man kan siges at have "adopteret" – så det er seriøse forsøg, ikke løfter, vi efterlyser) kan få frø gratis ved **HENVENDELSE TIL HENRIK (HL)**.

'Erthel'. Er desværre kun på listen af og til. Inge Dorte Hansen har lavet frø af den i år, men kun ret få. Er der én der vil adoptere denne – så kan de bestille en portion hos hende! (**F - én portion til adoption**) **HENVENDELSE TIL IDA (IJ)**

Brudager ært. Lokalsort fra en gartner på Sydøstfyn, der er gået i arv. Forholdsvis lange bælg. Vi vil gerne have en adoptant for denne.

Karls høje ært. Opr. fra Frankrig – skulle kunne yde op til 11 ærter pr bælg, hvilket ikke er lykkedes på det sidste.

Maries høje ært. Også en arvesort af høje ærter med en spændende familiehistorie – se vores hjemmeside. **ÆRTER: HENVENDELSE TIL MOLLY (MH)**

Forsøg i 2008:

Hvis nogen vil bruge tid og jord på dyrkningsforsøg, så har vi flere samlinger, der trænger til en sammenlignende dyrkning. Det drejer sig om **havemælder, sorthavre og (høje) ærter**.

Det vil sige at man modtager gratis frø af flere sorter, dyrker dem samme sted (ikke til frøavl), og beskriver og fotograferer dem på forskellige tidspunkter sæsonen igennem.

Det kræver et systematisk sind og pertentlighed (og måske nogle kortere ferierperioder) men ikke nogen speciel viden. **Henvend dig til NO Crossland (NC)**.

VIGTIGT! Hver gang vi har med planter at gøre, der enten er vilde, forvildede eller kan komme til at sprede sig i naturen:

1. Undlad at sprede planters frø i naturen. Frø og rødder spredes nemt med kompostmateriale. Vis mig din kompostbunke – og jeg kan fortælle om du er frøsamler! Der spiret havemælde, pigæble, amaranth, og tomater i frøsamlerkompost. Derfor: Hold materialet på din egen matrikel. Så undgår vi at der pludselig kommer "nye spændende fund" i naturen, som bare er vores affald.

Vær især opmærksom på kategorierne "vilde planter", de forskellige lægeplanter samt bladgrønt (hvor der også er nogle vildt forekommende arter imellem).

2. Undlad at tage frø fra planter i naturen - undtagen ved store og veletablerede (sikre) bestande. Truede arter, eller arter med langsom spredning kan være meget afhængige af selv små frømængder.

3. Grav aldrig planter op i naturen.

4. Pas på hvad du indfører. Vi kender alle til at "opdage" en ny og spændende art på internettet. Men tænk nu hvis det er en ny invasiv art (ligesom skvalderkål)? Undersøg derfor omhyggeligt, om nyindførte arter har potentialet til at blive invasive (i hvilket klima findes de naturligt?) og hold også de nye planter i "kort snor" – indtil du opdager at de ikke kan klare en dansk vinter.

Til sidst:

Der kommer en ny liste allerede til efteråret - med udbud af de mange ting, som vi endnu ikke véd med sikkerhed om vi har materiale nok af, og de som skal lægges til den tid: Pødekviste, pølgonier, vintersæd, blomsterløg (tulipaner, påske- og pinse-liljer) m.v. Frister for indberetning osv. kommer der besked ud om.

Redaktionen af dette års liste modtager meget gerne forslag til rettelser. De kan sendes til **NC** på rieogno@ofir.dk.

Listen er blevet til gennem et tæt samarbejde mellem Brian, Jane, Søren, Lila, Molly og NO.

Redaktionen afsluttet 27/1 2008

AGURK OG GRÆSKAR

Squash & græskar

***'Blue Banana'** (*Cucurbita maxima*). Let at dyrke, frugten vejer 5-10 kg. og er blågrøn og aflang. Kan gemmes længe. Kødet orangegult. Lettere at skrælle end "Blue Hubbard". Opr. engelsk frøsamler via SH. **KI(F)**

***'Buttercup'** (*Cucurbita maxima*). To forskellige slags frø (opr. to frøfirmaer i NZ) fra 2006. **EK(F)**

***'Lady Godiva'** (*Cucurbita pepo*). Oprindelse: Frøposen. Et såkaldt oliegræskar, der dyrkes for de næringsrige frøs skyld, som f.eks. kan presses til olie eller ristes med lidt salt. Græskarkødet kan også benyttes. Kan gemmes et par måneder. Græskarret har gul-grønne, lange striber. **GO(F)**

Usn. 1 (*Cucurbita pepo*). Squash/zucchini. Stor letstribet grøn. **MD(F)**

Agurk (*Cucumis sativa*)

***'Beit Alpha'**. En lille salatagurk, med tynd mørkegrøn skal. Sprød, sød og saftig, og uden risiko for bitterhed. En type agurk, der oprindeligt kommer fra Mellemøsten. Opr. Frøposen. **FP(F)**

***'Ei des Drachen'**. Hos os kaldet "Ægagurk". Utroligt velsmagende. Høstes her når skallen begynder at blive hård, da er størrelsen som et stort hønseæg. Kan også høstes senere men så skal der skrælles og skræbes kerner væk. **TB(F)**

***'Poona Kheera'**. Indisk agurk, tidlig. Frugterne gode og saftige, hvide/lysegrønne som unge, som modne rødbrune og overtrukket af et brunt net. Opr. Johnny's, USA. **LT(F)**

***'Wautoma'**. Tidlig, meget produktiv drue-agurk, udviklet i USA. Resistent mod de fleste sygdomme. Frø doneret til os for flere år siden, er der nogen, der vil afprøve og evt. opformere den? **LT(F)** **NB: Gratis v/ anden bestilling til mig, ellers 1 frimærke.**

Melon (*Cucumis melo*)

***'Farthest North'**. Gave fra Seed Ambassadors i 2006. Ikke en sort, men en "grev" eller genpulje, alle de krydsninger der kunne laves mellem et stort antal melonsorter, der hver især er tilpasset dyrkning under nordlige forhold. Det er meningen med grev'en, at man skulle arbejde videre med at udvælge de bedst egnede.

Frø efter første år i dansk drivhus: 6 planter gav mere end 36 meget velsmagende meloner, 100-300g, flest med orange kød (4 planter med 6-10 frugter hver), men der var også 2 planter, der gav meloner med grønt kød. Hvis man har plads ville det være fint at dyrke et større antal planter, enten i hus el. på friland med lidt beskyttelse, så vi kommer videre med selektionen. **LT(F)**

De oprindelige frø: NB: Få portioner og betingelser: Du skal dyrke så mange planter som muligt på varm plads **på friland**, evt. efter forkultur, og halvdelen af frøene fra de tidligst modne meloner skal returneres. Returfrøene udbydes næste år i blanding. Ideen er, at vi starter med at stille krav til hårdførhed, så vi får en robust stamme. **SH(F)**

***Usn. 1**. Lille gul melon fra konsum. **MD(F)**

***Usn. 2**. Lille grøn melon, opr. fra Frøsamlerne. **MD(F)**

***'West's netmelon'** er den mest velsmagende melon, jeg kender. Tidligere kunne man få frø gennem Dansk Havefrøforsyning, men jeg har ikke set sorten udbudt længe. Sorten solgtes tidligere i alle planteskoler som pottedyrket til udplantning i drivhus, men det ved jeg ikke, om den gør længere. Sorten giver visse år et stort udbytte, andre år næsten intet. Jeg dyrker planterne i alm. havejord med en forholdsvis tæt planteafstand og opbundet med to hovedstængler på hver plante. Dette for at få plads til så stor genetisk variation som muligt. Der kommer dog så kun 1-2 meloner per plante. Frugterne kan være fra 13-17 cm i diameter med et tydeligt net på skindet og helt gule ved modenhed. Kødet er lyst orange og smager meget parfumeret. Ganske sund plante. Jeg har kun meget få portioner af denne sort, som jeg håber, andre end jeg selv kunne have lyst til at dyrke. Evt. adoptanter (**gratis frø**) bedes melde sig. **HL(F)**

Agurkeslæggtninge

Achocha, korila m.fl. (*Cyclanthera pedata*). En sjov plante i familie med agurk mv. Stammer fra Sydamerika og betegnes som en af "the lost crops of the Incas". Meget produktiv i drivhus. Giver mange frugter. Frugterne har bløde, ikke-stikkende pigge, og skal spises, mens de stadig er ret små (BK: 2-2½ cm; KI: Op til 4 cm). Dyrket flere år på friland med flot resultat. Masser af frugter helt til nattefrosten kommer. Smagen er fin – som agurk/ærtebælg. Det KAN

dreje sig om 2 forskellige sorter; HSL: **BK(F)**
PØ tilbud: **KI(F)**

Cucurbita ficifolia 'Siam'. Kulsorte velsmagende frø og hvidt meget trævlet kød. Ligesom hos Søren har den også vokset i træerne hos Lykke - den største "træfrugt" var på 11 kg. Bruges i Frankrig og Mexico til en dessert. På høsttidspunktet det 1. efterår var der ingen frø el. smag. 1 1/2 år efter var frøene sorte og kødet meget velsmagende. Fra Théa Michel i Belgien via Søren Holt. **LZ(F)**

"Jungleagurk" (*Melothria scabra*). Til drivhus. Spinkel agurkelignende klatreplante med 3-4 cm. store sribede agurker. Bedst til syltning. Danner små hvide knolde, der kan overvintre i jorden i drivhuset og give nye planter næste år, og som er dejligt sprøde og sødlige, gode til f.eks. salat. Opr. handelssort fra Impecta. **LT(F)**

West Indian Burr Gherkin (*Cucumis anguria*). Sjøv lille sag der ligner en kastanie, derfor kalder vi den for "Kastanieagurk". Smagen er ok, bedre end skoleagurker, men synet den største oplevelse. **TB(F)**

BLADGRØNT

Havesalat

Arap Saçi ("arabisk hår", "fuzzy hair"). (tidl. **Salat, usn.**) Fra tyrkisk familie. Stammer fra Bursa – en provins i Anatolien. Egeblade men med struktur som romersalat. Fin til udplantning, står længe før den løber i stok. Lækker at høste, smager godt. Gerne flere adoptanter. **KI(F)**

'Baquieu'. Gammel sort fra Frankrig. Muligvis synonymt med 'Erstling' - meget omtalt ældre tysk sort. Kraftig og tidlig sort. Særligt god til de første og sidste afgrøder. Mørkegrønne relativt tætte hoveder med broncerødt anløbne blade. Særdeles fin smag. En af de "ikke EU godkendte sorter" fra det franske frøfirma "Le Biau Germe". **FP(F)**

'Carnival'. Pluksalat, lange fligede blade som Canarietunge, men med rødlige tegninger. Opr. HDRA. **LT(F)**

***'Emerald'**. Velsmagende lysegrøn salat, med løst bygget hoved. Skovduerne elskede de unge planter, og gik uden om de andre salatsorter. Opr. Søster Barbara af karmelitterklostret i Hertfordshire, UK, via HDRA. **SH(F)**

'Forellenschluss'. Smukke, grønne blade med vinrøde pletter, skulle ligne en forel, en slags 'åben bindsalat', meget dekorativ. Arvesort fra Østrig, frø opr. fra Arche Noah (Østrigs frøsamlere). Har i år sået en række 'Forellenschluss' og en række 'Freckles' (forhandles af flere frøfirmaer) ved siden af hinanden. Jeg er 99,9 % sikker på at de to er én og samme sort. Jeg har frø fra 2006. **BE(F)** (Det er meget muligt at et firma har taget den gamle østrigske sort i handelen og omdøbt den. I så fald kan man bare bestemme, om man vil dyrke handelssorten el. vedligeholde den oprindelige gamle sort. **Red.**)

'Kasseler Stränk'. Bindsalat, meget velsmagende sprød salat. Løber næsten altid i stok, men det hele kan spises. Opr. fra "Den gamle Gartner" (der måske har frøene fra "Bingenheimer Saatgut"). **NP(F) MH(F)**

Lattughino riccio 'Lollo'. Vinterfast hønse-salat, meget god til vinter salatbed. Navnet hentyder til filmstjernen Lollobrigidas hår. Opr. italiensk handelssort. **FP(F)**

***'Outredgeous'**. Romersk salat, lange smukke men lidt løse hoveder. Frank Morton of Wild Garden Seeds USA via Seed Ambassadors. **FP(F)**

Havemælde (Atriplex hortensis)

Atriplex hortensis var. rubra. Rød havemælde. Meget dekorativ, både i haven og i salatskålen. Oprindelse frøsamler i Australien 2002. Frø høstet 2005. **EM(F)**

Atriplex hortensis, gul. Tidlig, mange lysegrønne blade. Gammel tysk handelssort. **EM(F)**

Familien Eriksen. Grøn arvesort fra Sjælland. Fru Eriksen genkendte den fra sin bedsteforældres gård på Falster og har sendt os en dejlige beretning om dens brug. Se under "De gode historier" på vores hjemmeside. Adoptanter mangler. **FP(F)**

***Gyldengrøn**. 2m. høj med kæmpeblade, meget delikat. Opr. Berd Horneburg, Thüringen, Tyskland. **FP(F)**

Haslev – Fakse. Sorten har været i en kollegas families eje i generationer, af hvem jeg har fået den. Hjemmehørende i Haslev – Fakse området. Bliver op til 1-1½ meter høj, temmelig kraftig plante. Kan godt smage bittert, hvis den bliver for grov. Sorten vil hellere selv så end udsås om foråret. Adoptanter mangler. **HL(F)**

Lille Næstved skole. Almindelig grøn have-mælde, meget fin kvalitet. I forsøg hos NO den bedste i forhold til "svensk grøn" og "lollandsk", idet den går i blomst senere og er lavere og mere busket i væksten. **IJ(F)**

Moster Karens Spinat. Familiesort af grøn havemælde. **ID(F)**

Bladbede (Beta vulgaris var. cicla)

Bladbede (*Beta vulgaris x cicla?*). Egen spontanhybrid – antagelig sølvbede x hvid rødbede, ren mellemgrøn, lav, bred, næsten uden stængler, Enormt ydende. Top ret vinterfast, roden helt vinterhårdfør. Sås når som helst. For sikker overvintring fra juni. **AL(F)**

Bladbede "Engelsk spinat fra Hvidkilde". Af samme type som "Perpetual spinach"/ "Evhedsspinat", med bløde blade. Ikke til de mange opskrifter med tykke stængler. Slægtsbladbede; stammer fra fodermester fra en gård under Hvidkilde ved Svendborg. Sorten er oprindeligt importeret fra England. Ligner "Perpetual spinach" - har mere runde blade og lidt mindre vinterholdbarhed. Opr. FS. **NC(F) MH(F)**

Bladbedespinat eller "Evhedsspinat". "Perpetual spinach". Oprindeligt fra Frøposen. Et godt alternativ til spinat – uden oxalsyre. Giver grønt hele sommeren og i milde vintre også hele vinteren. **BE(F)**

Øvrige

***Algiersalat.** I familie med vårsalat. Det er sandsynligvis *Fedia cornucopiae*, på engelsk kaldet "Horn of Plenty". Bladene ligner vårsalats meget, mens blomsterne er violette – og meget nydelige. Danner store rosetter. Skal have en nogenlunde varm sommer for at danne modne frø. Opr. SESAM. **FP(F)**

***Feldsalat/vårsalat** (*Valerianella locusta*).

'Dunkelgrüner vollherziger'. Sås i aug-sept. og man har i milde vintre salat hele vinteren. Sikker vintersalat i drivhus. Eller sås på friland i marts og man får tidlig forårssalat. Mild med en let mynteagtig smag. God i blandede salater. Oprindeligt FDB-frø. **AB(F)**

Havekarse, bredbladet (*Lepidium sativum*). God til sent efterår og overvintring. **KI(F)**

Havekarse, Græsk. Stiv vækst, dekorativ og velsmagende. **NC(F)**

***Havesyre.** Flerårig og tidlig. De nye, lysegrønne blade er lækre, specielt i de første forårssalater. Opr. Frøposen. **KI(F)**

Jordbærspinat. (*Chenopodium foliosum*). Bladene kan bruges som spinat. Bærrene er gode som pynt på salat. Oprindeligt sort fra Frøposen. **BE(F)**

Kardon. (*Cynara cardunculus*) Fra Spottrup Slots urtehave. **LZ(F)**

Kålrabi. (*Rapa napus* var. *napobrassica*). Lad det blive slut med krigsbarnets aversioner mod foderroer! Der findes gode, forædlede typer i dag. En engelsk "Swede" såede jeg 2006, men der blev ingen spiselige roer ud af det, derimod en enkelt plante med masser af bladgrønt, 1 m. høj, 1 m. bred hele vinteren med den lækreste smag. Lad i det mindste dine høns prøve den! Sås sent forår. **AL(F)**

Persille, glatbladet kurdisk. Fra herboende kurdisk familie (frøene importeres jævnlige, men jeg tror nu de dansk avlede er lige så gode). Glimrende, meget kraftig og ret kuldetålsom sort. **NC(F)**

***Salatamarant** (*Amaranthus tricolor 'Garnet Red'*). Udsås på voksestedet midt i maj. Høstes som 'babyleaf' fra ca. 4 uger senere. Mild og lækker i smagen og pynter vældigt i en blandet salat. Rig på vitaminer og mineraler. Oprindeligt frø fra Danfrø. **BE(F)**

Sareptasennep (*Brassica juncea*). 'Green in Snow' som er Thompson & Morgans eget navn for den totalt vinterhårdføre sennep, eller "Radisekål" som vi kalder den her. Fra Thompson & Morgan ca. 1985. Sås når som helst, til vinterhøst bedst ca. 1.august. **AL(F)**

Træspinat, Magentaspreen (*Chenopodium giganteum*). Elegant plante, op til 2-3 m høj med blade, der er magentarøde inde ved stængelen og grønne længere ude. Spinatplante (som havemælde) eller i salat. **NC(F)**

***Tyrkisk rucola, Turkish Rocket, Orientalisk takkeklop** (*Bunias orientalis*). Korsblomstret, flerårig. Egentlig en ukrudtsplante, vokser frem meget tidligt om foråret. De grønne blade kan blandes rå i salater men siges at være bedre når de er kogt, har en mild smag af kål. Blomsterstandene kan også spises. 2006 frø. **LT(F)**

Vejbred (*Plantago major* var. *atropurpurea* el. *rubra*). Rød varietet af alm. vejbred, med nærmest bronzerøde blade. Køn plante, spiselige blade, passer fint i en sandwich. Oprindelse plantebytte på Frederiksberg 2001. **SH(F)**

TOMATER M.M.

Tomater

***'Aranca'**. Rød drivhustomat fra konsumtomat. **MD(F)**

'Auntie Madge's'. En ("lækker" eller "ikke specielt ophidsende smag") lille blomme eller cherrytomat, dyrket i England som familiesort gennem generationer. Oval, rød. Frembringer en helt ufattelig mængde tomater i kæmpeklaser. Stort udbytte i drivhus. Oprindeligt Heritage Seed Library. **BK(F) IN(F)**

'Azalia'. Rød drivhustomat - gave. **MD(F)**

***'Beauty King'**. Lidt sen bøftomat med de flotteste frugter, jeg nogensinde har set. Bicolor gule-røde, nok mere gule, med røde striber der løber ned af siderne. Ikke så velmagende som Hillbilly men jeg kan ikke stå for farverne. Opr. medlem af SSE. **LT(F)**

Birthes gigantiske gul-orange bøftomat. Frø doneret af en der besøgte vores stand i Den Gamle By i 2006. Den største hun har høstet vejede 1.152 gram. Farven er "flammeret". **LT(F)**

'Black Krim'. Brun velmagende og saftig bøftomat. Ingrid Nolde uenig: Har fået frø fra BK, som roser smagen. Selv mener jeg, at mangelen på smagskvalitet (trist og melet) opvejes af en pæn mængde frugt, god til madlavning. Lækker til en dekorativ tomatsalat sammen med andre tomatsorter. Stammer oprindeligt fra Rusland. God i drivhus, skal stå varmt. Indeterminant. Købt 2000 i Californien som frø fra Martha Stewart Everyday. **BK(F) IN(F)**

'Black Zebra'. Dekorativ brun- og rødtribet tomat. Tomatens oprindelse har endnu ikke kunnet bekræftes, men flot er den. Stammer fra en tysk frøsamler. **BK(F)**

blomme, rød usn. 1. Drivhussort, store klaser af røde tomater. **MD(F)**

blomme, rød usn. 2. Favorit ved årsmødets besøg på Hegnstrup i 2005. **AC(F)**

'Bloody Butcher'. Gammel amerikansk kartoffelbladet sort. Ikke særlige store frugter men meget god smag og absolut blandt de tidligste – tidligere end f.eks. Matina og Stupice. Kun Katja kan slå den i mit drivhus. **LT(F)**

'Brandywine', Black. En brun udgave af 'Brandywine'. Dejlig krydret smag og store

tomater. Oprindelse frøsamler i Belgien 2003. Fået fra SH. **IN(F)**

'Burnley Gem'. Australsk standard sort, velmagende tomat der kan presses op i store størrelser, lav plante på under 150 cm. Fra tomatsamler Manfred Hahm i Tyskland. Sidste gang for denne. **LT(F)**

'Bytje Serdce'. Rød bøftomat med gul nakke, oksehjertefacon. Fået af SH efter dansk havejer. Denne tomat er helt FANTASTISK god, saftig, krydret! Givtig, af stor skønhed. Har kun prøvet den i drivhus. **IN(F)**

***'Chocolate Stripes'**. Mellemstørrelse, brunlige frugter med gul-grønne striber. Fin smag. **LT(F)**

Conni. Meget usædvanlig bøftomat med tyndt løv og aflange, lidt spidsede røde frugter. Ikke just smukke men meget velmagende. Gave af frøsamler LA, fra veninde Conni. **LT(F)**

'Cosmonaut Volkov'. Russisk mini-bøftomat, velmagende, pålidelig i drivhus. Opr. Rusland via SSE. **LT(F)**

'Darby'. Der findes flere typer af 'Darby' - denne er 'Striped Red/Yellow', mellemstore røde tomater med bronzefarvede striber/aftegninger. Bedre efter min mening end 'Tigarella', som den ligner. Til både drivhus og friland; meget stor succes på friland (på Lolland) med 2-3 ekstra skud pr. plante. Fra HSL, England. **LT(F)**

'Davington's Epicure'. Gammel engelsk tomat, velmagende og pålidelig i drivhus. Halvstore frugter men ikke rigtig bøffer. Opr. HSL. Frø fra 2004, sidste gang for denne. **LT(F)**

'Earl of Edgecombe'. Smukke gule frugter, god modstand mod skimmel, ikke så sød som f.eks. 'Moonglow'. Opr. SSE. 2006 frø, tilbydes for sidste gang. **LT(F)**

Estisk gul cherry. Med små (stikkelsbærstore) gule frugter. Normalt meget rigtbærende - store klaser, men kun få i år. Bedst i væksthuse men også OK på friland. Pæne tomater meget sent på året. Bærer længe, modstandsdygtig mod skimmel. Opr. gammel russisk dame på marked i Tallinn. God til salat/snacks. **MD(F)**

***'Evergreen'** (syn. 'Emerald Evergreen', 'Toujours verte'). Grøn bøftomat, velmagende og stort udbytte. Indeterminant. Opr. Gerhard Bohl, SamenArchiv. **SH(F)**

***'Fleischtomate, kartoffelblättrige Tiefgefurchte'**. Kartoffelbladet rød bøftomat, indeterminant. Kun få frø. Opr. G.Bohl. **SH(F)**

Gardeners delight. Handelssort af cherrytomat. Tomater i blomkestørrelse, røde middelstore klaser, middelkraftig vækst, skal nippes, utroligt kraftig tomatsmag samme med stor sødme. Beskyttet friland eller hus. **NC(F)**

***'Green Giant'**. Bøftomat, kartoffelbladet, modne frugter er lime-grønne og velsmagende. Opr. Reinhard Kraft, Tyskland, via medlem af SSE. **LT(F)**

'Green Grape'. Mellemting mellem busk og indeterminant form, højden varierer. Spinkel og løs i vækst, bør opbindes. Kirsebærstore frugter, gulgrønne som modne, smaragdgrønne indeni. Fantastisk sød smag, dejlige i salater og som halverede og grillet i ovn. Drivhus el. beskyttet plads. Opr. USA kommerciel sort. **IN(F)**

***Gul aflang.** Som 'Banana' men uden striberne. **MD(F)**

***Gul bøf.** Stor, dejlig, syrlig tomat. **MD(F)**

'Harbinger'. Fin efterårstomat der kan gemmes til vintermodning. Opr. FS forsøg. **EM(F)**

'Hillbilly'. Bøftomat, uregelmæssig, lidt sent - moden, smukt rød/gul flammet, skiverne "marmoreret" gul/rød, fantastisk smag. Pragtfuld, meget stor bøftomat, desværre ofte sår og angreb ved stilken. Opr. SSE, USA. **LT(F)**

***'Hybrid-2 Tarasenko'**. Ikke hybrid, selv om navnet kunne antyde det. Klaser med over 30 normaltstore tomater. Original og produktiv tomat, der fremhæves for den gode smag. Den faldt dog ikke i min smag. Opr. Rusland via G.Bohl. **SH(F)**

'Isis Candy'. Cherrytomat, gul/rød flammet, fantastisk sød smag. Lidt større end de fleste cherrytomater. En af mine favoritter. Opr. SSE. **LT(F)**

'Jaune flammée'. Tomater med størrelse og farve som abrikoser, men stærkere rød/gul/-orange. Smukke regelmæssige klaser med 5-7 frugter, kunne sælges kommercielt som stilk-tomater. Mindre kraftig smag end Moonglow, men god. SSE, opr. Frøsamler Norbert Parreira, Frankrig. Nye frø, **LT(F)** Anden oprindelse, **MD(F)**

"Kaptajnens gule bøf fra Brasilien". Lene Jørgensen skriver til Havenyt: "Jeg har af en svensk dame fået nogle tomatfrø, som en kaptajn har bragt hjem til sin kone fra Brasilien. Tomaten er gul, kæmpestor (ca. 200 g), meget sød, indeholder næsten ingen kerner. Kødet ligner næsten mango, både på grund af farven og

fordi tomaten kun har ganske små rum. Jeg har i år dyrket den i mit drivhus, og den blev vældig fin." Heller ikke denne er specielt sød, syntes jeg. Sidste gang. **LT(F)**

'Katja'. Rosa bøftomat. Selv om den kan bære tidligt på friland, er det efter min erfaring først i drivhusets varme den udvikler den rigtige smag. I Sibirien regnes den for en frilandstomat. En favoritsort. Oprindelse familie sort fra byen Sludjanka, Sibirien 2002. Jeg troede tidligere at det var en handelssort, beklager at jeg var misinformeret. Frø høstet 2005. **SH(F)**

Kirsebærtomat. En slags cherrytomat. Små tomater i store klaser. **MD(F)**

'König Humbert' (syn. evt. 'Chiswick Red'). Skarlagenrøde blommetomater, 8-10 i en klase. Aflang, kødfuld, lidt tør. Meget produktiv, desværre højt elsket af snegle! Velsmagende. Beskrevet af Vilmorin i 1885, afprøvet af Royal Horticultural Society i 1887. Fra genbanken i Gatersleben i 1976 til en botaniker på Leicester University, doneret til HSL i 1988. En af de første tomatsorter i danske frøkataloger i 1880'erne. **JS(F)** **NB: Vi efterlyser en adoptant til denne sort, der har interesse på grund af dens historie i Danmark.**

'Lukullus'. Tidligere en af de mest velkendte tyske handelssorter. Giver mange velsmagende frugter. Efterlyst af en dansk kender og fundet hos den store tyske tomatsamler Manfred Hahm. **LT(F)**

'Madagaskar'. Vintertomat (FS 1998). Kun få frø. Jeg har ikke dyrket den de seneste par år, da jeg ikke synes, den kommer på højde med Harbinger. **EM(F)**

'Martina' (eller 'Matina'). Potato leaf type – det vil sige den har en åben blomst, der kan bestøves af/bestøve andre tomater. Tidlig sort med ualmindelig god smag. Opr. HSL. **FP(F)**

'Mei Wei'. "Årets bedste tomat på friland" 2005. Lille lækker rød cherrytomat. Runåbergs-frøer skriver bl. a. i kataloget: Tidlig sort fra Kina med den bedste smag. Vi fik frøene fra Birgitte Geite, og den trives udmærket i vores klima. Ligner 'Gardeners Delight' men er betydeligt tidligere. Opr. Runåbergs. 2006 frø. **LT(F)**

'Mirabell'. Giver hundredvis af ca. 2 cm., lækre, søde gule tomater, der hænger i store klaser (ikke ranker). God i drivhus. Indeterministisk. Købt 1994 i havecenter nær Berlin som frø fra Egesa. **BK(F)**

'Moonglow'. Lidt senere end gennemsnit i drivhus, smukke mellemstore orange frugter, meget søde og velsmagende, sund uden nogen bøftomat problemer. Med på flere årsmøder. Afgjort den bedste af de gule/orange bøftomater. Opr. SSE. **LT(F)**

***'Northern Lights'**. Sen bøftomat, lysegule frugter med pink overtræk der spreder sig fra bunden. God smag men klarede det ikke så godt i denne sommer. Ligner meget "Birthes bøf". Opr. medlem af SSE. **LT(F)**

'Persimmon' (?) orange bøf. Gul/orange, stor bøftomat, kødfuld med meget få frø. Fin, tæt smag. Drivhus. **MD(F)**

***'Plum Lemon'**. Store klaser af citrongule tomater med en lille spids, ligner virkelig citroner. Jeg fik 36 tomater i én klase. De har ikke nogen udpræget smag, men er kødfulde og ville nok være god til tomatsovs. Opr. fuglemarkedet i Moskva via SSE. **LT(F)**

'Pomodoro Grinta'. Aflang, rød, som de flædede på dåse. Kun få kerner, lidt tør frugt. God til gryde/pande. Stammer fra Italien. Hus / friland. Obs. på griffelråd. **MD(F)**

'Potentat'. Rød drivhustomat. Meget populær f.eks. omkring Hobro efter 2. verdenskrig, fordi en lokal gartner solgte planter. God smag, værd at prøve. Opr. NGB, svensk donor. Gode erfaringer, dejlig spisetomat. **BE(F)**

'President Garfield'. En af de første navngivne tomatsorter i Danmark – Køsters frøhandel i København, 1884, S. Christensen i Hobro 1888. Denne amerikanske præsident blev snigmyrdet i 1881. Han havde små børn og lå for døden i flere måneder – den tids President Kennedy. Denne sort er oprindelig tysk. Sen bøftomat af fin kvalitet. Fra tysk tomatsamler Reinhard Kraft. **LT(F) IN(F-få frø dårlig høst i år)**

'Purple Calabash'. Meget gammel sort, bøftomat, rosa/brunrød, utroligt saftig og aromatisk, store frugter, bærer godt. Lige så skøn indeni som den er grim udenpå. Af 14 sorter i mit tomathold absolut den bedste. Har kun haft den i drivhus. Opr. Impecta. **IN (F)**

'Red Centiflor'. "100 blomster". Cherrytomat fra Oregon med meget store klaser af små tomater. Tilsyneladende en halvbusk el. kortere indeterminante plante (som Green Grape). 2006 frø. **LT(F)**

'Red Cluster Pear'. Seed Ambassadors. Pæreformede cherrytomater, 20-40 i en klase, på

lavtvoksende indeterminate planter. 2006 frø. **LT(F)**

***'Roza Gigant'**. Rosa bøftomat, men ikke gigantisk. Indeterminat. Opr. Rusland via G.Bohl. **SH(F)**

rød bøf. Bedst i drivhus. Ellers som navnet antyder. **MD(F)**

'Russie 3'. Vi blev spurgt om vi kunne skaffe en sød russisk bøftomat som den, spørgeren havde mistet. Denne kommer fra SSE – måske ikke den samme som den tabte, men i hvert fald rigtig god. Favorit på de seneste årsmøder. **LT(F)**

Rød pæreformet. Antagelig samme som 'Red Pear', der er almindelig i handelen i USA. En charmerende lille cherrytomat, hvis store aktiv er pære-facon. Revner let og giver ikke specielt stort udbytte, men smager rimeligt og er virkelig en charme i salatskålen. Indeterministisk. Samlet som frø fra en lille bakke tomater købt på markedet i Nice 1993. **BK(F)**

'Selandia'. Dansk drivhustomat fra 1937, repatrieret til Danmark via Holland/ Tyskland. Modstandsdygtig overfor sygdom, tidlig, stort udbytte, runde velformede frugter. Lidt melede men smager godt. **NP(F)**

'Spanish Big Globe'. Bøftomat med super smag. God til drivhus. Opr. HSL. **FP(F)**

Spidstomat. Rød, alm. størrelse, med lille spids. God smag. Skærefast. Friland eller drivhus. **MD(F)**

'Stone'. Indisk tomat. Giver ikke så mange frugter, men smager godt. **NP(F)**

Stor gul bøf. Fyldig, lidt syrlig og fast. Ualmindelig velsmagende, nærmest orange som moden. Stort tørstofindhold. Lang holdbarhed, god selv når den er plukket grøn. Drivhus / friland. Omtalt i PØ nr. 2 1995. Opr. fransk handelssort. **EM(F)**

***'Striped German'**. Betegnes i Impectas katalog som kulturarv fra 1800-tallet. Meget stor, lidt flad bøftomat med orange/røde/gule striber. Giver få tomater, men HVILKE! Smagen er vidunderlig. Jeg dyrker den nu på 3. år. Opr. Impecta. **IN(F)**

'Stupice'. Meget tidlig tjekkisk tomat. Ikke ret store frugter, spinkel af vækst, blandt de mest velsmagende tidlige tomater. **FP(F)**

'Sub Arctic Plenty'. Frilandssort (handelssort) opr. fra Canada, specielt udviklet til koldt klima.

Rød mellemstor busktomat, god frilandssort i Danmark. Tidlig, rimelig smag, ikke ret meget syrlighed, ikke så stort udbytte. **MD(F)**

Texas Vild (*Lycopersicon pimpinellifolium*). Denne lille ribstomat giver mange ca. 1 cm store røde lækre tomater. I antal er udbyttet rimeligt stort, men målt i vægt ret lille. Texas Wild var den tidligste af alle sorterne i gourmethaven i 2004. Opr. HSL. **BK(F)**

Thai Cherry. Små ovale skinnende ekstremt søde frugter, ca. 20 pr. klase. Fra Thai mad uge på et supermarked, men frøægte. Opr. fra supermarked på Sjælland - men en anden har set den på et thailandsk marked, og den sælges vist også i Europa. **LT(F)**

'Tigarella'. Letstribet tomat fra forsøg fra Karna Maj. Drivhus / friland. Rest. **MD(F)**

***'Totem'**. Frilandssort busktomat. Små røde frugter. Solgt som F1 i mange firmaer – samme sort? (Det er påvist at flere tomatsorter bliver solgt som hybrider, selv om de ikke er det – for PRs og prisens skyld. Red.) **MD(F)**

***Vild amerikansk**. Meget små gule frugter. **MD(F)**

***'Virovskij Skorospelij'** ('Schnellreifende aus Wirowski'). Tidlig rød bøftomat, indeterminant. Opr. Rusland via G.Bohl. **SH(F)**

''Wilset / Ida''. Nok en blanding af begge sorter, nu ensartet. En almindelig rød frugt, god smag. Drivhus. **MD(F)**

***'Wisconsin'**. Den guleste tomat i verden, pænt stor, men frygtelig trist og melet! Desuden opstod der brune rådpletter i spidsen på mange af frugterne. Fortsætter ikke med den. **IN(F)**

'Yellow Centiflor'. Som 'Red Centiflor', men gule frugter. Også fra Seed Ambassadors, 2006. **LT(F)**

Peber

'Aji Amarillo' (*Capsicum. baccatum*). 'Aji Amarillo' er en ret mild tykvægget chilipeber, der modner til en smuk orange farve. *C. baccatum* kendes blandt andet på de gule pletter på kronbladene. **BK(F)**

'Alma Paprika' (*Capsicum annuum*). Ungarsk type til paprika el. til at spise/grille. Forholdsvist små runde frugter, tykt kød, hvidgule -> røde. Næsten ikke stærke. Godt udbytte, bedre end andre af den type, jeg har prøvet. Opr. SSE. **LT(F)**

Ancho/(Poblano) (*Capsicum annuum*). Mexicansk traditionel sort, mild, lækker, tyndt kød. En stor mild chilipeber, der er bred over skuldrene og smalner til mod spidsen. Giver højt udbytte, 15-20 frugter pr. plante. Frugterne er næsten lige så store som almindelige peberfrugter, ca. 15 cm. lange. Umodne frugter er mørkegrønne, kaldes Poblano og bruges f.eks. til at fylde med ost og/eller fars. Modner til mørk rød, kaldes da Ancho, og bruges typisk til at tørre og knuse til et mørkt mildt chili-pulver. Har ret lang udviklingstid, hvorfor den må sås tidligt og dyrkes i drivhus (evt. med tilskudsvarme) for at få modne frugter. Styrke: 1-2000 Scoville Units. Opr. købt 2000 i Californien, firmaet Burpee. **BK(F)**

Ancho Mulato (*C. annuum*). Minder meget om Ancho, men modner til brun. Opr. Rocky Mountain Seed Co. **BK(F)**

'Beaver Dam' (*C. annuum*). Velsmagende koniske frugter, modner røde, kun lidt stærke. Opr. ungarsk Hussli familie, der emigrerede til Beaver Dam i staten Wisconsin, USA i 1929. Er nu optaget på Slow Food USA's "Ark of Taste", en Noahs ark af særligt værdifulde (og velsmagende) traditionelle sorter. SSE. **LT(F)**

'Black Hungarian' (*C. annuum*). Smukke violette blomster, superflotte, koniske frugter - næsten sorte, modner mørkerøde, 5-6 cm. lange. Tykvægede, moderat stærke. Hårdfør & produktive - også i krukke udenfor. Opr. frø af handelssort. **LT(F)**

Brun Peber usn. (*C. annuum*) En almindelig grøn tykvægget firkantet peber, der modner til brun. Udbyttet er ikke imponerende, men smagen er udmærket og udseendet fascinerende. Stammer fra en brun peberfrugt, jeg fik forærende af en nabo, der kendte min interesse. Oprindelse ukendt. **BK(F)**

'Bulgarian Carrot' ('Shipka') (*C. annuum*). Meget stærk chilipeber, spidse gulerodsfarvede frugter. Smuk i krukke. Opr. Bulgarien, via Shepherd's Garden Seeds, USA. **LT(F)**

'Cajun Yellow Cayenne' (*C. annuum*). En sjov cayennepeber, som meget ligner almindelig cayennepeber, indtil den modner og skifter farve fra grøn til klar gul. Oprindeligt Renee's Garden (tidligere Shepherd's). **BK(F)**

'Czechoslovakian Black'. (*C. annuum*). Meget dekorativ chilipeber med aflange glatte frugter, der undertiden peger opad. Farven som umoden er mørk violet, næsten sort, og frugterne modner til rød. Moderat styrke: 20.000-30.000 Scoville

Units. Oprindeligt fra Shepherd's Garden Seeds. **BK(F)**

'**Chocolate Cherry**' (*C. annuum*). En rund, mild, 4-5 cm. tykvægget chili, der starter som grøn og modner til flot brun. Oprindeligt fra en tysk frøsamler. Prøv f.eks. at bage dem i ovnen med kød- eller ostefyld. **BK(F)**

'**Corno di Toro**' (*C. annuum*). Navnet betyder på spansk tyre-horn, hvilket man med en temmelig livlig fantasi kan få de ca. 20cm. lange peberfrugter til at ligne. De grønne frugter modner til rød. Gode på grill. Købt i 2000 i Californien som frø fra Burpee's Heirlooms. **BK(F)**

'**Doux Long des Landes**'. (*C. annuum*). Mild tyndvægget grøn peberfrugt, der modner til rød. Facon af de 15-20cm. lange frugter er nogenlunde som almindelig chili, men smagen er helt uden styrke. Perfekt til pizza. Købt 1992 i syd-Frankrig som frø fra Vilmorin. Frø samlet 2004. **BK(F)**

*'**Fatalii**' (*Capsicum chinense*). Navnet på denne chili er ikke tilfældigt. 'Fatalii' er overordentlig stærk, og den bør bruges i køkkenet med omtanke. Som andre *C. chinense*, er frugterne lidt krøllede eller foldede. 'Fatalii' giver et stort udbytte i form af mange middelstore frugter. Smagen er frugtagtig med et strejf af citrus. **BK(F)**

*'**Habañero White**' (*Capsicum chinense*). En meget lille chilipeber. Frugterne er kun 1-2 cm. store. Usædvanlig på grund af sin farve og styrke. Planterne vokser kompakt og giver læssevis af små milde frugter. **BK(F)**

'**King of the North**' (*C. annuum*). Store tykke kødfulde pebre som vi kender dem fra butikkerne. Velegnet til vort klima – alligevel skal den have en lang sæson. Begyndte at modne sent men fortsatte hele efteråret. Opr. SSE. **LT(F)**

*'**Kirsebær-paprika-chili**' (?). Frøene kommer oprindeligt fra Ungarn. Modner ret hurtigt til flotte røde runde chili. Moderat stærk. En chili, som jeg har haft megen glæde af. **BE(F)**

'**Liebesapfel**' (*C. annuum*). Betyder normalt tomat - men denne er en sød, tykkødet fladrund peber, mere riflet end 'Tomato Pepper'. Sød og aromatisk. Opr. tysk økologisk handelssort via frøsamlerne. **EM(F)**

'**Nardello**' (*C. annuum*). Italiensk arvesort fra "Seeds of Change" i USA. Flot, meget produktiv, masser af lange søde grønne, senere knald-røde pebre, ligner en stor cayennepeber i form,

men aldrig stærk, bruges især til madlavning. **FP(F)**

*'**Peter Pepper**' (rød) (*Capsicum annuum*). Navnet hentyder til det engelske kælenavn "Peter" for en bestemt mandlig legemsdel. Der skal dog mere end almindelig fantasi til at tage fejl af denne sjove chili og en "rigtig" Peter. **BK(F)**

*'**Peter Pepper**' (orange) (*Capsicum annuum*). Svarer til den røde Peter Pepper, men er orange. **BK(F)**

'**Purple Jalapeño**' (*C. annuum*). En mild og meget dekorativ chilipeber, der minder noget om Jalapeño, men er lidt bredere over skuldrene. Den har en dyb violet farve, inden den modner til mørk rød. Oprindeligt fra en dansk frøsamler. Frø fra 2005. **BK(F)**

*'**Roter Augsburger**' (*C. annuum*). Rød kegleformet sød peber til at plante på friland midt i juni efter forkultur fra først i marts. Trives på en lun solrig plads. God smag. Højde 40-50cm. Opr. G. Bohl, SamenArchiv. **SH(F)**

'**Serrano**' (*C. annuum*). En højt voksende, finthåret plante med mange små, butte frugter. De er helt glatte, let bøjede og ret tykvæggede. Frugten er meget stærk, både som grønne og som modne røde. Har en speciel og god aroma. Sen sort. Opr. SESAM. **FP(F)**

'**Sibirisk Huspeber**' (*C. annuum*). Opr. Kräuterzauber i Tyskland. Efter sigende en sort, der blev dyrket i vindueskarmen i Sibirien. Fine stærke frugter, tidlig modning. **NC(F)**

*'**Snack-peber**' (*C. annuum*). Rød, lang, sød peber. **MD(F)**

*'**Terenc Tendes**' (? som modtaget af Seed Ambassadors – der er åbenbart også en sort, der hedder 'Ferenc Tender') (*C. annuum*). Gave til Seed Ambassadors fra en ungarsk frøsamler. Meget tidlig og produktiv, mange forholdsvis små koniske frugter på en busket plante. Modner røde, men der er flere farver på planten samtidigt. Værd at prøve. **LT(F)**

'**Tomato pepper**' (Sue's) (*C. annuum*). Rimeligt produktiv i drivhus. Runde, evt. lidt spidsede røde modne frugter, der virkelig ligner tomater. Mild chilismag, tykke, søde, meget velsmagende frugter. Især gode rå, men kan også grilles. Opr. arvesort fra Beaver Dam, Wisconsin, via ungarske Hussli-familie ca. 1929. Fra medlem af SSE. **EM(F)**

Tomatslægtninge i øvrigt

Physalis sp.* 'Perm'. Sort af spiselig physalis. Denne er velegnet til salsa. Men den kommer meget sent på året – jeg fik kun lige modne frugter i sommeren 2007. **NC(F)

”Pumpkin” aubergine el. 'Hmong/Ethiopian Red' (*Solanum aethiopicum* (*Gilo Group*), syn. *S. integrifolium*). Frø fra små orange halloween-græskarformede frugter solgt til pynt på den lokale planteskole. Solgt så tidligt som 1879 som 'Scarlet Chinese'. Frugterne skulle være spiselige men meget bitre – f.eks. siges de at være velegnede til stærk thaimad. Smuk og ret hårdfør plante i stor potte – har stået ude det meste af sommeren. NO har fået få, men modne frugter af den på rent friland. **LT(F)**

*”Stor Ntula” og ”Lille Ntula” eller Bitter Tomato. Begge tropiske aubergine-slægtninge, sandsynligvis *Solanum gilo* eller *S. aethiopicum* (og disse er måske synonyme). Blandt de vigtige lokale afgrøder, der nu fordrives af importerede som tomat og kartoffel. Frugterne af Stor ntula spises grønne i sammenkogte retter. Lille ntula bruges i folkemedicin. Frø fra Uganda, 2007. Disse er tropiske planter og kræver mere varme end ”Hmong Red” – især hvis de skal udvikle frugter. Gav næsten ikke noget i sommeren 2007. **LT(F)**

KÅL

Grønkål

'Cottagers Kale'. Gammel engelsk grønå. Glatte, blålige blade. Meget vinterhårdfør i Danmark. **NP(F)**

'Høj Amager, Toftø stamme'. Høj kruset grønå af den gamle slags. Fin vinterholdbarhed.. Der var et par enkelte smuttere i grundmaterialet med glatte blade, de er naturligvis fjernet inden blomstring. Opr. Nordisk Genbank. **NP(F)**

Siberian Kale [usikkert syn. "Sibirisk Blåå"]. Grønåstype med violet anløbne blade, og violette stængler. Bladene indskårne - minder om f.eks. "Finsk/ Baltisk" - men er mere grøn i farven. Overvintrer godt. **FP(F)**

Sort toscansk. Sprød, fin grønå. Meget mørke blade. Meget dekorativ om foråret, når den står i blomst. Opr. FS. **EM(F)**

'Steel Green Kale' (F5) (*Brassica oleracea*). Krydsning mellem Lacinato grønå og

”Cascade Glaze Collards”. Skinnede grønne, bølgede, ekstrabrede blade der afviser kål-sommerfuglelarver. Ikke helt stabil endnu, op til 30 % får ikke den blanke ”ferniserede” overflade, og skal fjernes fra avlsbestanden. Alan Kapuler, Peace Seeds. Gave fra Seed Ambassadors, 2006. **LT(F)**

Østfrisiske palmekål. En traditionel grønå-sort, der kan blive mandshøj. 2 sorter skaffet til os af Lothar Juffa fra et økologisk landbrug ved Leer i Østfriesland. Sort #2 opformeret til Frøsamlerne af Niels Petersen, Biokol på Ærø. Læs mere om den (på tysk) på <http://www.dradio.de/dlf/sendungen/umwelt/452072/>. **LT(F)**

Anden bladå

”Sød bladå” (*Brassica rapa ssp. rapa*). Opr. købt som ”Stielmus” hos Bakker, Holland ca. 1975. (Også rübstiel, stängelmus på tysk, turnip tops el. turnip greens på engelsk. Mange opskrifter på denne spændende bladgrønsag på nettet). Let forædlet agerå. Roden overvintrer altid og giver lækre turnipstoppe sent efterår og tidligt forår. **KI(F)**

Wild garden kale. Fra frøsamlerne, opr. amerikansk handelssort. (NB: Kan meget vel være samme blanding af *Brassica napus* som nedenfor – er derfor taget med her.) En ”glat” variabel grønå, nogle blade med frynser, andre rødlige. Overvintrere fint hos mig, og smagte udmærket, men andre har ikke de samme erfaringer. Ret villig til at så sig selv. **MH(F)**

Wild garden kales. En krydsning mellem 2 typer af bladå (siberisk grønå, *Brassica napus*), derefter udvalgt blandt afkommet for kuldemedstand. Stadig stor genetisk forskellighed der kan bruges til at tilpasse den til vores forhold. Sås midt på sommeren, bladene bruges om vinteren, blomsterskuddene til foråret som broccoli. Doneret af Seed Ambassadors. **LT(F)**

Hovedå

Belorussisk hovedå. Doneret til Seed Ambassadors i Litauen, 2006. **LT(F)**

RODFRUGTER

Gulerødder

'**Belgian White**' ('**Belgisk Vit**'). En stor, spidsrodet hvid gulerod med grøn nakke. I sin tid udviklet af Vilmorin (1839). Har en udmærket mild smag. Virkelig delikat kogt. Opr. SESAM. **BK(F)**

'**Early Scarlet Horn**'. Stammer fra byen Hoorn i det nordlige Holland. Den er udviklet omkring 1610, og er nok en af de ældste gulerodssorter, der stadig dyrkes. Early Scarlet Horn er en tidlig gulerod med en fin struktur og god at spise rå. Den er virkelig en delikatesse, hvis man spiser den som "baby-gulerødder". **BK(F) JS(F)**

*'**Fancy**', **Hegnstrup stamme**. Tidligere var Fancy en solid sort til at dyrke kommercielt til konsum, velsmagende og ensartet. Så kom F1 hybridene, og firmaerne holdt op med at vedligeholde sorten så den forfaldt. Bl.a. smagen blev kedelig. Dette er et forsøg på at redde resterne af sorten. Allan har lavet rødderne, NO frøene. Kun få portioner – Allan skal dyrke en ordentlig række til videre avl og forsøgsproduktion. **NC(F)**

***Gul Bosnisk, Ærø selektion**. Sorten stammer fra Bosniske flygtninge, gennem en havebekendt af NO. Sorten er helt klart MEGET landsort – særdeles uensartet. Ved udvalg på Biokol (Niels på Ærø) fandt Brian, NO og Niels frem til dem der lignede en lidt spids spisegulerod mest. Disse rødder har Birtha Toft på Vestjyllands Højskole lavet frø af. **BT(F)**

***Gul Bosnisk, smagsselektion**. Sorten stammer fra Bosniske flygtninge, gennem en havebekendt af NO. Sorten er helt klart MEGET landsort – særdeles uensartet. NO og han stakkels familie har smagt sig frem til dem der smagt MINDST kedeligt. Det var hårdt. Nu vil det vise sig om disse frø, dyrket af Flemming Pedersen, giver gulerødder der smager bedre. **NC(F)**

***Gul Bosnisk, Lila's selektion**. Som ovenpå. Sorten indeholder blandt andet - kunne vi se på Ærø - nogle meget store gulerødder, der har en stor grøn nakke over jorden. Det forholder sig sådan, at der i danske frøkataloger omkring forrige århundredeskifte var en fodergulerod ved navn "Stor gul med grøn nakke". Vi er her i gang med at lave en der ligner denne. Hvorfor den hedder "Lila's" – se det er en længere historie... Sorten blev dyrket af Niels, udvalgt af

Niels, NO og Brian, og NO's søster Bolette har dyrket frøene. **NC(F)**

Jordskokker

'**Dwarf**'. En hollandsk sort fra SvP (Stichting voor Plantenveredeling), hentet fra Den Økologiske Have /Forskningscentret i Årslev. Sorten er bemærkelsesværdig, fordi toppen kun bliver ca. ½ meter høj. Knoldene er let knudrede og har smukt mørkt rød-violet skind. **BK(V)**

'**Dwarf Sunray**'. En høj (3 m), blomstrende jordkok. Fine, tyndskallede, mellemstore knolde. Opr. Thompson & Morgan. **EM(V) IN(V)**

Pastinak

*'**Turga**'. Fra Ungarn via SESAM. Langstrakt rod. **ID(F)**

Radis

*'**Janosnapi**'. Ravfarvet aflang radise. Opr. ungarnsk handelssort, 2002. **SH(F)**

Kartofler

'**All-Red**'/ '**Cranberry Red**'. Amerikansk sort fra Johnny's Selected Seeds. Rødt skind og lyserødt kød, som beholder farven efter kogning. Tidlig udbytterig sort, der giver meget store kartofler. Meget kraftig bladvækst. Udmærket spisekartoffel. **AB(V)**

'**Highland Burgundy**'. Lille oval til aflang kartoffel med rødt kød. Udmærket smag, og forholdsvis modstandsdygtig mod skurv og skimmel. Forædlet i 1936 i Savoy. Sælges af bl.a. Carrolls Heritage Potatoes i England. **AB(V)**

*'**Æggeblomme**'. Velsmagende kugleformet kartoffel med meget dybe øjne. **AB(V)**

*'**Pink Fir Apple**'. Gammel engelsk sort, der minder om aspargeskartofler. Ring først; kun få knolde. **AB(V)**

Rødbeder

3-root beet grex. Børn af en 3-vejs krydsning lavet af Alan Kapular, Peace Seeds i Oregon, mellem 'heirloom' sorter 'Yellow Intermediate', 'Crosby Purple Egyptian' og 'Lutz Saladleaf'. Ret store koniske rødder af forskellige farver. Som med vores melon-grex er der en stor genpulje samlet her, og det er meningen at man

skulle lave flere planter (6 absolut minimum) og næste år vælge ud de rødder, der har de ønskede egenskaber (det er dig, der skal bestemme disse). Husk at rødbeder kan krydse med vinden i op til et par km. med andre beder, også med sølvbeder og foderbeder i blomst. Man kan evt. samle blomsterstandene og sætte et net el. en stor pose omkring (få ordentlig beskrivelse v/ henvendelse til Lila, LT). Gave af Seed Ambassadors i 2006. **LT(F)**

Tjekkisk rødbede usn. (tidligere Cvikla).

Tjekkisk rødbede, rund, med ret kantet facon - højnakked. Meget fin, fastkødet og velsmagende. Rød. Fin smag. Nem at gemme. Handelssort fra firma Veledliby. Opr. NC (indkøbt i Prag 1996 - sorten står ikke længere på deres liste.) **MH(F)**

***Usn. 1.** Egen avl. Krydsninger mellem sribede og mørkerøde fra Solsikken. De er meget forskellige. En del af dem er mønstrede og smitter mindre af end de mørkerøde. De har god smag og holdbarhed. **BG(F)**

'Tall Top Early Wonder'. Nydelig, stærkt farvet rød rødbede. Rund-aflang. Top meget mørkerød og ret høj, men smal. **SESAM. FP(F)**

Øvrige rod- og knoldvækster

***Apios americana*, Amerikansk kartoffelbønne.** Bælgplante med slyngende vækst – bliver høj og behøver noget at klatre op ad. En af de sidste flerårige der kommer frem om foråret. Blomstrer sidst på året med underlige støvet violette ærteblomster – blomstrer kun i en varm sommer. Danner små knolde på kravlende jordstængler. Knoldene er forskelligartede i størrelse fra haselnød til god valnød. Ikke noget stort udbytte men sjov afveksling som flerårig afgrøde, der mest gror hvor det passer den! Smag og konsistens er kastanjeagtig og rigtig rar ristet på en pande. Sandsynligvis kun ret få knolde til uddeling. Knolde leveres først til efteråret – kommer også på efterårslisten. **NC(V)**

Jordkastanie (*Bunium bulbocastanum*). Små spiselige søde, fede knolde. **EM(V)**

Kinaskok, knoldgaltetand, Choro-gi (*Stachys affinis*, syn. *S. tubrifera* og *S. sieboldii*). Delvist vinterhårdfør knoldvækst fra Asien. Trives i halvskygge og i let jord. Lægges i foråret, kommer sent op. Høstes november-foråret. Masser af små maddike-lignende hvide knolde med meget speciel smag. Minder i smag og anvendelse en del om jordskokker. Fra Haveselskabernes

Frøforsyning 1989. **MH(V)** Anden oprindelse. **ID(V)**

Knold nasturtium, Anu, mashua, añu.

(*Tropaeolum tuberosum*). En af "the lost crops of the Incas." Klatreplante, kønne små gul/røde trompetblomster. Blade og blomster spiselige, også de rød/gule knolde, men det ville være synd. Var. 'Ken Aslet' (Lila) er daglængde-neutral, blomstrer juni. (Ken Aslet var en berømt overgartner på Royal Horticultural Societys have i Wisley.) Tåler let frost, men de øverliggende knoldene kan fryse - opbevares som georginer. Spirer meget tidligt i kælder, pas på! **BG(V) LT(V)** -Kun 2 små portioner)

Kørvelroe, Knoldet hulsvøb (*Chaerophyllum bulbosum*). Knoldvækst, sjældent som vild dansk plante. Knolden har en behagelig nøddesmag. Frøene skal efterårssås øjeblikkeligt efter høst. Denne sort har ret små knolde. Småplanter leveres sommer. Bemærk at vi har andre kultivarer til afprøvning (forhåbentligt!) i skrivende stund. Opr. Frankrig. **NC(V)**

Oca (*Oxalis tuberosa*). Spiselige knolde, fra Andesbjergene. Den næstmest populære rodgrønsag dér efter kartofler. Medlem af samme familie som skovsyre, og med højt indhold af oxalsyre især i dem med rødlig skind. Hos mig en succes med dyrkning i velgødet kompostjord, ca. 45 cm. mellem planterne, i fuld sol, et varm beskyttet sted. Danner først knolde i oktober, så man skal grave dem op så sent som muligt - efter bladene er slået ned af frosten - beskyttes evt. med fibernet. En mulighed for dem med kystklima (og i øvrigt en meget pyntelige plante.) 3 bedste planter gav i år godt 1 kg rødder og de længste rødder er 6-8 cm., lyserøde. Liebhaveremne. Opr. fra SESAM. **MH(V) BG(V) BK(V)**

***Oca 2008 – tilbud til prøvedyrkning – 3 knolde af forskellige oca sorter – vi mangler erfaringer.** En hvid knold, en lyserød/hvid, og en mørkerød/hvid. Du må gerne melde tilbage med erfaringer. Se ellers under "Lost Crops of the Incas" på nettet. **MH(V)**

Runkelroe 'Lille Tårøje' (*Beta vulgaris* var. *alba*). Runkelroe består primært af opsvulmet stængel, i modsætning til sukkerroen/ fabriksroen (*B. v.* var. *altissima*), som primært er opsvulmet rod, og foderroen, der er en mellemform med opsvulmet hypokotyl. Runkelroen bliver noget større end foderroer og meget større end sukkerroer, hvilket gør runkelroen uegnede til maskinhøst. Til gengæld er holdbarheden meget

god. "Lille Tårøje" er vedligeholdt af nu afdøde Torben Sørensen, som havde fået den fra gården Wigottenborg på Sydsjælland, der har vedligeholdt den gennem mange årtier. Roen, der kom i klasse i 1904 og fik kongepremie i 1905, havde stor udbredelse i 1920'erne og 30'erne. Sorten kom på Nordisk Genbank i 2004 og fik nr. NGB16230. Primært foderplante. **NC(F) AB(F)**

Ræddike 'Murzynka'. Store mørkegrønne blade, rodknolden rund, lidt flad, med glat overflade. Sort skal og hvidt kød. Knolden har en meget stærk smag. Sorten er høstklar sent: høstes 100-110 dage efter såning. God til vinteropbevaring. Sortnavnet betyder direkte oversat lille negerpige. Opr. firma Womir; Nasiona Polskich Hodowli. **NC(F)**

***Ræddike usn. 1.** Sortskallet med kridhvidt indre. Efterårsdyrkning. Denne sortskallede ræddike kom oprindeligt fra en frøfirma-blanding af ræddiker - sandsynligvis Wiebulls. Der var både denne, rødbrøgede, nogle med røde tegninger indvendig. Denne type overlevede vinteren og fik lov til at sætte frø. **ID(F)**

***Yacon** (*Polymnia sonchifolia*). Knolde fra Sydamerika – dyrkes som georginer. Høj flot plante, over to meter. Spises rå eller kogt, meget sprøde, med behagelig men meget mild smag – lidt som en rigtig sprød vandmelon. **MH(V)**

LØG

Kepaløg (*Allium cepa*) og nærtstående

Kroghfamiliens skalotteløg. Skalotterne stammer fra min svigermors kælder - fundet efter hun flyttede på plejehjem, havde nok hængt der i mindst 5 år. Hun har dyrket dem gennem utallige år men vi aner ikke, hvornår hun har fået dem. Det kan have været i 1970 da mine svigerforældre flyttede fra Stubbekøbing til Odense men med vores kendskab til min svigermor, kan hun sagtens have bragt dem med sig gennem alle flytninger (min svigerfar var ved postvæsenet). MEN vi ved det ikke. De er sunde, meget holdbare og bliver pænt store. **EK(V)**

***Løg usn. 1.** Egen avl. Krydsningsfrø mellem kepaløg og rødløg. 1. generation. Hvis "moderen" er et kepaløg bliver næsten alle løgene gule. Hvis "moderen" er et rødløg bliver de meget blandede i farverne og en del af dem

bliver pænt store løg på et år og andet år giver de så frø. De er delt efter hvilken "mor" de har. **BG(F)**

***Løg usn. 2.** Egen avl. Krydsningsfrø mellem kepaløg og rødløg 2. generation. Særlig udvalgte frø der laver færdige løg på et år og frø næste år. Mange er kobber farvede og indtil videre ser de holdbare ud. Meget flotte og god smag. **BG(F)**

Krasslök. Kartoffelløg eller skalotte. Dyrkes som flerårige løg. Opr. SESAM. **FP(V)**

Potatislök från Læsø. Mindre udbytte af især små kartoffelløg. Stammer fra Læsø. Opr. SESAM. **LZ(V-kun få) MH(V)**

***Skånsk potatislök.** Giver over ti runde til aflange løg pr. sætteløg – velmagende. Opr. SESAM. **LV(V)**

Porre (*Allium ampeloprasum*, Porrum Group)

'Flag'. God vinter- og forårsporre. Fra SESAM. **NP(F)**

'Kathy'. Vild porre. Lille, flerårig porretype. Kan bruges både forår og efterår, tildels også vinter. Toppen visner væk om sommeren. **EM(V)**

***'Hannibal'**. Syn. 'Herbstriesen'. Kraftigt voksende kvalitetsporre med 20-22 cm. lange skafter velegnet til efterår og tidlig vinter. Fra Frøposen. **FP(F)**

"Staudeporre", "Evhedsporre" (*Allium porrum*). 'Carentan' (eller 'Monstrueux de Carentan') er en gamle, tyskskafede, ikke højtforædlede porre fra den franske kanalkyst. Gennem mange år havde den hos **AL** vist sig at være ekstra god til overvintring. Derfor købte hun frø af samme sort i Argentina i 2000. Den har vist sig at være en ældre stamme uegnet til handelsgartnere, men pragtfuld for private. Den kan stå på samme sted i flere år og vokser som andre allium. Som helt unge er den som andre, mere forædlede porrer. Fra 2. år kommer der en del sideløg, som får fingertykkelse, hvis de ikke bliver plantet ud. (Se Havenyt 14/12-05 på nettet). Frø bærer de selvfølgelig også, og i dårlige somre er der enkelte af planterne, der skyder genvej med formeringen med bulbiller. Disse lægges i en lille fordybning i jorden med en sten til at holde dem på plads uden at knække stængelen. Vokser fast i løbet af efteråret og er klar til udplantning tidligt forår. **AL(F) KI(F)**

Hvidløg (*Allium sativum*)

***Elefanthvidløg**. Fra Lila. Først til rådighed efter høst 2007. **AB(V)**

Estisk rød "Slangehvidløg" (*Allium sativum* var. *ophioscorodon*). Kraftig sort, hårdnakket type. Hele toppen med små yngleløg kan plantes og bliver til en klump små og lidt større hvidløg, der kan høstes løbende det meste af året. Hvis fed lægges efterår får man ret store løg med kun 3-5 fed pr. løg - en fedstørrelse der ikke er social dagen efter! Fra marked i Tallinn. Fra LT. Kun yngleløg. **BE(V)**

***Kinesisk hvidløg**. Er dyrket fra ynglekopper. Meget flotte rødstrubede hvidløg, god smag og god holdbarhed. Sætteløg først klar efter høst juli-august, skal sættes til efteråret. **BG(V)**

'**Rebberg Knoblauch**' (*Allium sativum* var. *ophioscorodon*). Endnu en slangehvidløg. Denne kommer fra SESAM. Kun yngleløg. **BE(V)**

*'**Zemo**': Slangehvidløg med meget hvidt skind. Fra Seed Ambassadors. Har fed til forårs-sætning. **AB(V)**

Andre arter

***Alm. Sandløg** (*Allium vineale* var. *vineale*). Fundet i nærliggende skov. Står vinteren igennem med spæde skud, som bliver kraftigere længere hen på vinteren, når lyset tiltager. Tidligere brugt som purløg og kan høstes som sådan vinter/forår. "Purløget" visner om sommeren og afløses af en lang stilk (20-60 cm.), som danner yngleløg i toppen. Disse topløg kan bruges som løgdrys. Dekorativ plante, som spreder sig, hvis yngleløgene får lov at falde. **KI(F)** (bittesmå tørrede yngleløg)

Babington porreløg (*Allium ampeloprasum* L. var. *babingtonii*, nogle steder *Allium babingtonii*). Babington's leek, mild hvidløgssmag, feddene ligner elefanthvidløg. Åben skærm m/ mange store yngleløg, også små yngleløg (bulbils) ved roden. Vokser vildt kun i det vestlige Storbritannien og er sjælden dér. Opr. botaniker Bjørn Hjort. Kun yngleløg. **BE(V)** Fed og yngleløg. **LT(V)**

Kinaløg (*Allium tuberosum*). Staude, ligner purløg, bladene er dog flade. Flotte, hvide blomster. Sås forår. Purløgsblade med hvidløgssmag. Oprindeligt frø fra Frøposen. **BE(F)**

Pibeløg. (*Allium fistulosum*). Tykke blade, der bruges som purløg. Kommer normalt før purløg.

Stor dekorativ blomst i juli-august. Flerårig. Oprindeligt frø fra Frøposen. **BE(F)**

Purløg med rødlige blomster. Kraftige blade. Stammer oprindeligt fra Tyskland, købt med følgende navn: *Allium schoenoprasum* 'Forescate'. **BE(F)**

Skovløg/Rocamboleløg (*Allium scorodoprasum*). Gror vildt i Danmark. Meget dekorativ. Danner små grålilla topløg med mild hvidløgssmag. Kun yngleløg. **BE(V)**

BØNNER

Tørrebønner: Buskbønner

'**Black Coco**'. Skinnende sorte bønner, bælgene kan bruges som havebønner i kort tid, men sorten er bedst egnet til at tørre. Bælgene bliver lyslilla når frøene er modne til brug. Ret tidlig, kan modnes selv i en dårlig sommer. Produktiv og rustfri i 2004. Mexicansk type, men fra tysk frøsamler Lothar Juffa. 2006 frø, 2 portioner. **LT(F)**

*'**Feijon Preto**'. Lille sort bønne, på busk op til 70 cm. høj. Godt udbytte. Opr. Brasilien. **SH(F)**

'**Magpie**'. Buskbønne til frisk brug el. tørring. Fransk sort fra tidligt i 1900-tallet. Smukke sort/hvide tegninger, tynde nyreformede bønner. Let at tørre men ikke særligt højt udbytte. 2 portioner. Gave fra Seed Ambassadors. **LT(F-2006)**

Bønne 04-2006. Arvesort modtaget januar 2006 fra tysk familie der i ca. 70 år har været bosat i en landsby nær Omsk i Siberien (en stor del af Sovjetunionens indbyggere af tysk afstamning blev likvideret el. deporteret til Siberien under Stalin, især i 1941 efter den tyske invasion). Op til 40 cm. høj. Ret tidlig og yder godt (modnede sidst i august 2006 i Nordtyskland). 7-11 cm. lange bælg, med lyserøde pletter og striber. Frøene rund-ovale, sandfarvede med mørkerøde platter. Begrænset mængde. Fra Lothar Juffa. **LT(F)**

Bønne 05-2006. Familiearv fra tysk familie bosat nær Omsk. Op til 50 cm. høj, meget tidlig og yderig - modner midt i august i Nordtyskland. Bælg 10-14 cm., grønne med mørklilla/røde striber, de tørre frø lette at høste. Frøene sandfarvede, lange-ovale med sorte striber/pletter. Fra Lothar Juffa. **LT(F)**

"**fra Brantevik**". Lokalsort fra Brantevik, spættede brune bønner. NGB 11732. **MF(F)**

Gotlandsk Brunböna. NGB 2578. Gotlandsk landrace, tørrebønne indsamlet af Nordisk Genbank. GG har sammenlignet de frø der var i omløb i Frøsamlerne med nyanskaffede frø fra NGB, og har kunnet konstatere at de er ens. Hun beskriver sorten som "en nordisk type af den italienske borlottobønne." Gad vist hvordan deres historie er? Buskbønne med højt udbytte af hvide nyreformede bønner med rødviolette prikker og striber. Smager godt både i grønt-sagssuppe og salat. Større bønner end "Stella". **GG(F)**

Hutteriternes soppböna. En rigtig god og nem bønne, middeltidlig, kraftig og kompakt buskbønne. Frøene er grå-grønne og har en afrundet form, næsten som ærter. Hutteriterne er en østrigsk sekt der emigrerede til Canada i 1750. SESAM. Sorten kan nu købes hos Impecta Handels (se deres hjemmeside!) **NC(F-2006)**

'Parfree's Dragon Tongue'. Lillastribede bælge, skulle stamme fra Kina. Tidlig og enormt produktiv, lidt seje og kedelige til frisk brug, men fantastisk til shellbeans el. tørrede bønner. HSL, GB. 2002 frø men til gengæld har jeg masser. **LT(F)**

'Prinsesse'. Buskbønne. Gammel sort - nævnt i danske havebøger tilbage til 1900 eller før. Lav, robust og hurtig i udvikling. De små unge bælge kan bruges som grønne bønner, men de bliver hurtigt ribbede. De modne frø er lysebrune og ret små. Afprøvet i museumshave på Samsø; "Forsøgt spist som snittebønne i meljævning, det fik ikke tænderne til at løbe i vand! Meget stort og langvarigt udbytte". Stammer fra familien Mortensen, Skringstrup v/ Mariager (vegetarer der har dyrket den længe). **NP(F) EK(F) IN(F) MJ(F-2006)**

***'Sakramentsbønne'.** Gammel sort fra Nordtyskland, gennem SamenArchiv i Rednitzhembach. Smukke hvide bønner med en rødbrun tegning omkring navlen. Med lidt god vilje kan denne siges at ligne en monstrans (en rigt udsmykket beholder til nadverbrødet), en nonne, eller en engel. Ikke velegnet som grønne bønner men meget stort udbytte af tørrede bønner. **LT(F)**

Stop. Buskbønne. Små røde bønner, beholder farven når de bliver kogt, fine til (kogt) bønne-salat og chili. Sen sort men giver godt. Opr. Chase Organics GB. 2001 frø. **NP(F)**

"Svenske brune bønner". Marmorerede brune bønne, svensk lokalsort. NGB 11749. **MF(F)**

Tørrebønner: Stangbønner

***Borlottobønne 'Lingua di Fuoco Nano'.** Ca. 75 cm. høj. Store bælge, som skal sidde længe. Bønnerne er hvide med flotte røde tegninger. Anvendes i klassiske italienske retter. Oprindelse SESAM. **ID(F)**

***Borlottobønne, 'Lingua di Fuoco Nano' #2.** Høj, ca. 2 m. Store bælge, som skal sidde længe. Bønnerne er hvide med flotte røde tegninger. Anvendes i klassiske italienske retter. Oprindelse Brd. Nielsen frøfirma. **ID(F)**

***Chabarowsk.** Borlotto-type, lyse frø med mørklilla marmorering, meget smuk. Spirer godt, modner tidligt og pænt udbytte. Opr. marked i Chabarowsk i Sibirien (J.Nousch) via G. Bohl, SamenArchiv. **SH(F)**

***'Fabada da Asturias'.** Store hvide bønner på en meget høj plante. Lidt sen, men smager godt når de bælges lige før modenhed. Så skal de ikke udblødes og koger ret hurtigt. Fundet på et marked på Tenerife, hvor denne sort koster 10 gange mere end andre bønner. Navnet antyder, at den oprindeligt er fra Asturien, eller er det en typebetegnelse? Spises typisk til fisk og skaldyr. Via G.Bohl. **SH(F)**

Folmer Rommes italienske stangbønne. Borlotto type, kun ca. 3 m høj. Stort udbytte. Kortere udviklingstid end Frøposens Borlottobønne. Fin til tørrede bønner, ikke særlig god som grønne bønner (bælgen sej og med ribber). Store og lange bælge, lysegrønne m/røde striber, senere rødmelerede. Opr. frøsamler Folmer Romme. **IJ(F-2005) FP(F)**

fra Guatemala. Madbønne, trivelig og nem sort til at høste til modenhed. Fra Guatemala indianere i højlandet. **AC(F)**

***'Poletschka'.** Fra det vestlige Ukraine gennem HSL. Tidlig, meget produktiv. Hvis man er hurtig kan den spises som grønne bønner – men frøene modnes så hurtigt at den er bedst egnet til modne el. tørrede bønner. Giver masser af runde, skinnede sorte bønner. **LT(F)**

Volga-tyskernes bønne. Ruslands Katarina den Store indskrev tyske bønder til opdyrkning af stepperne ved Volga-floden i 1762-63 (samme tid og fra samme område som 'kartoffeltyskerne'). Deres efterkommere, der fik en autonom republik under Lenin, blev af Stalin deporteret til kz-lejre i Centralasien og Sibirien, og efter rehabiliteringen i 1956 bosatte de sig i området. Denne tørrebønne har været i en tysk familie i

mere end 65 år. Ca. 2 m, grønne bælg med røde striber. **LT(F- Lothars originale frø fra 2005)**

'**Åkta tranbær**'. Sandsynligvis den samme som 'Real Cranberry'. Der findes en række borlottomtyper af bønner der kaldes Cranberry. Men dette er en sjov ret storfrøet tørrebønne – ret lav stangbønne (omkring 1.20) meget frugtbar med meget store frø der har lidt udstående hilum, og ensfarvet tranebærrøde – måske lidt mørkere. Opr. SESAM. **NC(F)**

Grønne bønner: Stangbønner

'**Jeminez**'. Stangbønne, lang, bred lilla og sen men sås samtidig med alm. stangbønne. God i drivhus men også på friland. Opr. handelssort fra Johnny's, USA. **LT(F)**

*'**K.F. Granaths minne**'. Fra Sesam, angivet som pralbønne, men er en høj havebønne af *Phaseolus vulgaris*-arten. Smuk lilla blomst og mørk lilla bælg. Hurtig til at spire og tidlig, mange bælg. Smagen på det jævne – jeg dyrker den ikke mere. Den vil være fin til pynt og spising hvor bønnesæsonen er kort. **MH(F)**

Kjems' pea bean (tidl. Suzannes). Suzanne har fået bønner fra Lise Plum, der har dyrket dem i 32 år, og som har fået dem fra familien Kjems, som har haft dem i familien siden 1890'erne. Kjems rejste til Amerika for at lede en dansk folkehøjskole i Michigan. Faderen døde, og moderen drog tilbage til Danmark i 1897 med sine 5 børn. Med i bagagen var bønnerne. I øvrigt ligner bønnerne de andre Pea-beans i vækstformen. Yderig, robust, med lyslilla blomster og 10-12cm. lange, svagt krumme grønne bælg med lilla striber + pletter, velmagende, bliver praktisk talt ikke ribbet. Frøene rundagtige, flødefarvede med lilla striber + pletter. **FP(F) EK(F) IJ(F)**

Pea bean. Temmelig hårdfør stangbønne. Små runde frø, hvid/røde i korte bælg. (Kaldes nogle gange 'Yin/Yang', men dette navn bruges i forvejen til en sort/hvid tørrebønne m/ sort øje.) Smager godt. Kan bruges som friske grønne, friske bælgede eller tørrede bønner. Bliver ikke ribbede, men de tykke bønner løsnes under kogning. Opr. Heritage Seed Library, HDRA, GB. **EK(F) MH(F)**

Grønne bønner: Buskbønner

'**Carlo's favorit**'. Grøn bønne (haricot vert), fin sort, dyrket på Hegnstrup i 30 år. Oprindeligt handelssort, men nu udgået. **AC(F)**

'**Carmencita**'. **MF(F)**

'**Hundrede for én**'. 30-45 cm høj. Gammel sort - før 1900. Opr. NGB. Den sort vi har, er fra 1950'erne, opr. Ohlsens Enke, men passer ikke til beskrivelsen i deres kataloger. Den er rimelig tidlig, med lange kødfulde bønner med mild smag, og kan spises over lang tid. Modne frø er gråbrune med hvide tegninger - smukke! **NP(F)** Vil blive anbragt i museumshaven. Meget højt- og længeydende, sund. Høstet tidligt får man fin kvalitet bønner. Opr. MH. **IN(F)**

'**Jumbo**'. Noget krybende og væltende buskbønne (evt. lidt støtte). Modner over en lang periode. Store, flade, brede bælg. Planten fylder meget, men bønnerne er velmagende ("rigtig bønnesmag"), og udbyttet er godt. Kuldetålende. Opr. Oregon, USA. **EK(F)**

'**Nerina**'. Grøn buskbønne, vistnok kaldet perlebønnetypen på den oprindelige frøpose, som jeg købte i Brugsen for ca. 10 år siden, og jeg er ikke stødt på den siden. Små tætte planter, som er meget yderige og stabile uanset vejret. Den yder en stor mængde små tynde meget smagfulde og meget lidt grove bønner. **HL(F)**

'**Provider**'. Stort udbytte af velmagende snittebønner. Kan sås meget tidligt - omkring 1. maj, og har god kulde- og fugtålsomhed. Opr. Frøposen. **FP(F)**

'**Royalty**'. Med lilla bønner. Særdeles velmagende sort. Kun ret få frø. Handelssort fra England. 2006-frø. **NC(F)**

Shellbeans: Buskbønner

*'**Tamila**. Borlottomtype, fra busk og op til 1m høj. Bønnerne er rosa med røde pletter. Fin at bælg når de friske frø er fuldt udviklet. Opr. landsbyen Kostilnyky i Ukraine, via HDRA. **SH(F)**

'**Tongue of Fire**'. Eller 'Lingua di Fuoco', men denne gang en buskbønne. Lækker rødbælget sort. Frø fra Johnny's i USA. Til friske shellbeans (modne bønner) eller tørrede bønner. 2 portioner. **LT(F)**

Voksbønner: Buskbønner

*'**Mont d'or**'. Let rankende vækst med korte, brede bælg. Dejlig voksbønne. Opr. Frøposen. **FP(F)**

Voksbønner; Stangbønner

'**Gold of Bacau**'. Gul stangbønne (voksbønne), lange, brede og meget lækre bælg. Meget tidlig af en stangbønne at være – især en Romano type. Min favorit-bønne pga. den lækre smag. Oprindeligt doneret til SSE af venner i den nordrumænske by Bacau. **KI(F)**

ÆRTER

Sukkerærter og brydmarværter

'**Engelsk Sabel**'. Denne ært er en af de virkelig gamle sorter i Danmark – ses i katalogerne tilbage i 1860'erne. Engelsk Sabel er en gammel engelsk handelssort. 150-170 cm., middeltidlig. Giver stort udbytte. Brede, temmelig mørke, typisk sabelformede kødfulde bælg af høj kvalitet, ca. 8,8 x 2,2 cm. Henrik Larsen skriver at posen af Engelsk Sabel fra Runåbergs Frøer har indeholdt ærter af 2 forskellige væksttyper (cf. Alderman, og Holger). Modtagelig for meldug. Opr. SESAM. **NP(F) BS(F) IN(F)**

'**Golden Sweet**'. Høj sukkerært, smukke tofarvede lilla blomster og lysegule bælg, dekorativ. Opr. nederlandsk frøsamler. **SH(F)**

'**Goroh**' (= "ært"). Gammel sort fra Kalmutskaya regionen i Rusland. Hvide blomster og ret små runde grønne frø. Oprindeligt fra Dr. Tatiana Veronina (Moskva) via SSE til Eilif i Norge, hvorfra vi har fået den. **NC(F)**

'**Purple Podded mangetout**'. Fra før 1911, men nu droppet fra EU listen. Høj plante, smukke blomster og bælg, meget dekorativ. Som med andre lilla sukkerærter er den noget mindre sød end de grønne (i hvert fald efter vores mening). Opr. HSL. **SH(F)**

'**Sugar Snap**'. Lille, men givtig slikært. Havde en fin høst i år over længere tid. Smagen er udmærket og frisk. Har fået disse frø af Seed Ambassadors. **IN(F)**

Marvært

'**Alderman**'. Høj ært, tidligere end vores andre høje ærter - restparti fra Kings, England. **MH(F)**

'**Amandas høje ært**'. Arvesort fra Sydbyn, fra Fåborg-egnen. **MH(F)**

'**American Wonder**'. (kun få frø) En dejlig ært, der er udviklet af Charles Arnold, Canada ved at krydse Little Gem og Champion of England. Den indbragte ham en guldmedalje i 1876.

Ærten var tidligere meget dyrket i Danmark. Den er tidlig, sød, meget lavtvoksende (ca. 45 cm.) og giver et middel udbytte. Opr. SESAM. **BK(F)**

'**Grams høje ært**' (tidligere under navnet "Mettes høje ært"). Sød, god smag. Familiesort, doneret til Frøsamlerne af Mette Alkjær. Ligner Holgers, Juttas osv. **GO(F)**

'**Gyrithes ærter**'. 2,5 m høj meget rigtydende marvært med fantastisk god smag. Høst 10-13 uger efter såning. Sorten stammer fra Gyrith Bøjehøj, hvis familie har dyrket den siden et familiemedlem omkring 1860 bragte den med hjem fra USA. **ID(F)**

'**Holgers høje ært**'. 2-2,5 m høje. Den bedst smagende ært vi har prøvet. Stort udbytte. Opr. PØ dyrkningsforsøg. **IJ(F) - kun frø til få portioner) MH(F)**

'**Jof**'. Halvhøj (150 cm), produktiv, vores favorit i mange år, før den forsvandt fra kataloget hos frøfirmaet i Hjørring (Haveselskabets Frøforsyning) der anbefalede den i 1960'erne. Handelssort, opr. hollandsk?, står på accessionslisten hos Netherlands Genbank. Karna Maj og Molly modtog denne fra mangeårig bevarer. **GO(F)**

'**Jutta's høje ært**'. Gave fra Jørgen Møller, Århus. Høj (ca. 2 m) velmagende ært, bevaret af en nu afdød ven af familien. Via FS. **EK(F)**

'**Prince Albert**'. Handelssort fra Thomas Etty, Fra før 1837; annonceret fra 1842 – Tidlig, 42 dage fra såning til høst (!) Måske en variant af 'Early Frame' type af 'Tall White' peas – også sat i forbindelse med 'Dicksons First & Best', og 'Caractacus'..... (Se „Roots of vegetables“ – Thomas Etty) Populær 1800-tals sort. 100 cm. høj. Ifølge SESAM's årbog synonymt med 'Sansters no.1' og 'Ringleader'. Afprøvet i museumshave på Samsø i 2006: "Blev meget høj og gav stort udbytte. Blev af museumsgæster vurderet som "ganske som at smage min barndoms ærter". **BS(F) IN(F)**

'**Stevns høj ært**' (Tidligere "Flemmings høje ært"). 2-2,5 m høj marvært, yderig og velmagende. Lokalsort fra en gammel dame på egnen, bevaret af familien Hansen fra Stevns gennem 45 år. Adoptanter søges. **FP(F)**

'**Telefon**'. Marvært fra Polen – nok den samme sort som den gamle Telefon, der har været handlet i Danmark tilbage til begyndelsen af 1900-tallet. Høj spinkel plante med et stort behov for nænsom opbinding. Store bælg med

mange store ærter i hver. Ikke særlig spire- og grovillig. **GG(F)**

Videmose. Gammel familiesort fra Heine Refsing. Høj, uensartet modnende. God kvalitet, holder lang tid, dog mindre god end f.eks. Ping Pong i sødme og saftighed, siger én. **NP(F)**
GJ(F)

Winterkefer. Meget speciel ært, der kan sås om efteråret (omkring eller lidt før 1/11) og overvintrer en almindelig dansk vinter som små spirer (!). Giver tidlige ærter - ca. 1/6-, der er bedst spist som sukkerærter (med skal) som helt unge, da de med alderen bliver lidt beske/bitre. Anvendelig i madlavningen, store lidt grove men velsmagende ærter. Afgjort en god afgrøde for dem der gerne vil have en aktiv jord hele året. Sorten har været genstand for et ret omfattende forsøg hos Center for Biodiversitet. Opr. Pro Specie Rara, Schweiz. **MH(F)**

Gråært - herunder markært, skalært

'Biskopens gråært'. Ret store violette ærter. Opr. SESAM. 2006-frø. **NC(F)**

'Blauwschokker'. Hollandsk gråært, kan spises friske eller tørrede. Smukke 2-farvede violet-/rosa blomster. Plettede bælg (5%) skal tages fra ved frøavl af sorten. **NC(F)**

Bönärt. Lokalsort af skalært fra Bohuslän. Grønne frø, der bliver brune med tiden. Opr. SESAM. **NP(F)**

'Carlin'. Sverige, opr. en gammel nordengelsk sort, kendt helt tilbage til ca. 1600. Halvhøj, trivelig, uden meldug. Traditionelt spist som ærtbudding 5. søndag i fasten. Frøene fintspættede røde/grønne. Dekorativ sort til produktion af tørrede ærter. Opr. SESAM **GJ(F)**

'Lollandske Rosiner'. Meget gammel sort af gråærter, der kom til os via Tina Hansen fra en ældre samler på Lolland. Om de lollandske rosiner har han fortalt, at de blev brugt som forråd før man fik kartofler, og at der blev solgt 44.000 tønder ærter til de københavnske arbejdere på et år. De forbliver hele, når de er kogt - skal koge et par timer. De gik ud af produktion på Lolland for ca. 100 år siden. Skal sås meget tidligt og blive helt tørre på planten. **SH(F)**

'Stäure'. Svensk lokalsort. Store grønne (efterhånden brune) rødprykkede lidt fladtrykte ærter. SESAM. **NC(F)**

Sörmlandsk bönært. Storfrøet brunlig gråært - svensk lokalsort. 2006-frø. **NC(F)**

ANDRE BÆLGPLANTER

Pralbønner (*Phaseolus coccinus*)

***'Arg Blasse aus Ungarn'.** Pralbønne med ret korte bælg og tofarvede rød-hvide blomster. Frøene cremefarvede med uregelmæssige (og ikke ret mange) violette tegninger. Fra Samen-Archiv. **NC(F)**

***Black coat runner bean.** Frø fra Sarah og Andrew fra Oregon. Meget flot kravlebønne fyldt med mørkerøde blomster, der bliver til store sorte bønner. Roden skulle kunne overvinde og skyde igen til foråret. Jeg har ikke set det endnu da jeg kun har haft dem i 1 år. **BG(F)**

***'Liberty'.** Nu udgået handelssort fra Haveselskabets Frøforsyning. God produktion af lange bælg; røde blomster. Bønnerne er lilla-brogede. **NC(F)**

***'Painted Lady'.** Restfrø - handels sort. **MH(F)**

Scarlet Runner. Restfrø - handelssort. **MH(F)**

Scarlet Runner Bean. Fra tyrkiske indvandrere. Kraftigt voksende planter med 5 m. lange skud. Smukke røde blomster. Som unge kan bønnerne bruges som snittebønner, senere skal de bælg og bruges som friske eller tørrede bønner. Store, sort/lilla frø. **KI(F)**

Østrigsk. Meget kraftig plante med røde blomster, lange grove, men velsmagende bælg, der er forholdsvis sene til at få ribber, har lilla/sorte frø. **FP(F) EK(F) AN(F)**

Soyabønne (*Glycine max*)

'Fiskeby'. Nem afgrøde; udbyttet afhænger af såtidspunkt. Kan blive stående lige til frosten, hvorefter de tørre bønner høstes. Kan også høstes grønne. De tørre bønner anvendes til soyamælk, spirer eller tofu. Opr. handelssort for ca. 20 år siden - dyrket lige siden hos Niels på Ærø. **NP(F) MJ(F)**

'Kuromane' / 'Hokkaido Black'. Sort soyabønne, der oprindeligt kommer fra den nordjapanske ø Hokkaido. Opr. SESAM. Kun få frø. **MJ(F)**

***Usn. 1.** Oprindeligt fra Solsikken. Efter at jeg har dyrket den her i en del år - måske 15 år - er den blevet både hårdfør og højtydende. **BG(F)**

Valske bønner (*Vicia faba*)

Bobs Fava. Store og flade "bønner". Skyder igen efter 1. høst, yder meget, er frodig og har en usædvanlig evne til ikke at blive angrebet af bladlus. Højde ca. 120 cm. Giver et pænt udbytte af store grønne bønnefrø, ca. 5 pr. bælg. Opr.: Bob fra regionen Cotswolds, England. **IJ(F) IN(F)**

'Crimson Flowered Broad Beans'. Lille plante, gammel engelsk sort med røde blomster. Lille udbytte af små hestebønner. **NC(F-2006)**

Estisk Fava. Landsort fra Estland. Stærke, høje planter. En meget uensartet sort hvad angår frøenes udseende. Med blandet hvide-grønne og lilla-sortede frø. Fra min dyrkning i år giver de hvide frø kun hvide bønner, de lilla frø giver ½ hvide og ½ mørke frø. Er der oplysninger fra andre avlere - spørger MH? (Se Søren Holts blog: <http://skrubtudsen.wordpress.com/category/heirloom/> om et avlsprojekt med disse bønner. Red.) Blomster muligvis lidt mindre end Bob's Fava, men ellers ligner planten denne en del. Frøene er store, og der er 3-5 pr. bælg. Planterne er store og trivelige, medium bladlusfølsomme. Landsort fra Estland, doneret af gl. lærerinde i Pärnu. **FP(F) MJ(F)**

'Göteryd'. Fra 1900-tallets begyndelse. Hvide/sorte blomster og smukke røde bønner. Har ikke givet ret meget i år. Har ikke smaget den. Jeg fortsætter ikke med den. Opr. Sesam. **MH(F)**

'Londonderry'. Store, kraftige planter, opr. fra HDRA grundlæggeren L. Hills egen samling. Heritage Seed Library, GB. **NC(F)**

Nekrassow Fava. Arvesort siden ca. 1930 hos en volgatysk familie nær Omsk i Sibirien, medbragt fra den lille by Nekrassow (opr. Norga) ved Volga-floden, grundlagt i 1767. 90 cm høje planter, sort/hvide blomster, korte bælg. Sorte bønner. Godt udbytte. Fra Lothar Juffa. **LT(F)**

'Purple Guatemala' ('Guatemalan Purple'). Pænt udbytte, og interessant fordi frøet er rødt/mørklilla, og den smager godt. Sund plante, ca. ½ m. høj. USA, kommercielt (opr. Guatemala?) **GG(F)**

KORN

Byg

Arabian Blue. Nøgen byg, 6-radet, let at tærse, lav. Oprindelse fortaber sig i SSE. **NC(F)**

***Gl. dansk 2-radet byg.** Dansk landrace-byg fra før 1849. NGB 9449. **NC(F)**

Jet. 2-radet sort vårbyg, nøgen. **NC(F)**

***Nøgen 6-radet NGB 13416.** Lille (ligesom andre nøgenbyg), vårbyg med spæd vækst, 6-radet, gammel landsort fra før 1849. Opr. Nordisk Genbank. **NC(F)**

Sangatsuga. Nøgenfrøet gul vinterbyg. Kan dyrkes som vårbyg her. Lav. **NC(F)**

Havre

1700-tals Svarthavre. Fra SESAM. Ligner de øvrige ældre landsorter af sorthavre meget. Der er brug for sammenlignende dyrkninger. **NC(F) FP(F)**

Avena sativa var brunnea. "Sorthavre". Havresort indgået i den russiske genbank VIR før 1920, med betegnelsen "dansk landsort". Stammer fra Ribe. Fået fra VIR i 2005. VIR nr. 11504. **NC(F)**

'Black Norway'. Almindelig havre, men med sorte neg. Meget dekorativ og samtidig trivelig. **NP(F)**

'Hedehavre'. Gammel dansk handelssort af havre, specielt god til de lette jorder. Denne kommer fra Nordisk Genbank via Børge Jensen, Hjemstavns gaarden i Gummerup (Fyn). **NC(F)**

'Terra Hulless'. Nøgenhavre. Frø fra 2006. **NC(F)**

Hvede

Emmer, hvid. Smagfuld oprindelig hvedesort. Er oprindelig opstået ved krydsning mellem enkorn og gedeøje (regner man med). **TN(F)**

Emmer, rød. **TN(F)**

Emmer, sort. **TN(F)**

Enkorn. Ældste dyrkede hvede. Svensk/tysk frø. **TN(F)**

"Mumiehvede". Gammel hvede fundet bevaret i Ægyptiske grave. Fra Sverige. (Oprindelsen er vistnok et vandresagn, men det er en gammel sort fra Ægypten...NC's anm.). **TN(F)**

Spelt. 'Oberkulmer Rotkorn'. Den mest almindeligt dyrkede spelt i Danmark i økologiske og biodynamiske jordbrug. Tysk sort. **TN(F)**

Spelt. 'Oberkulmer Rotkorn med stak'. Som ovenfor men med stak. **TN(F)**

Rug

Midsommerrug. Specielt god til halmflettearbejder. Sås 1. juli med 1/3 rug, 1/3 vikke (f.eks. vintervikke) og 1/3 havre (volumen - dele). Afgrøden slås til foder eller grøngødning i september, og den følgende sommer er der fin rug til halmarbejder så snart der er dannet aks. Ellers er der moden rug i midten af august. Opr. Børge Jensen, Vestfyn. **NC(F)**

Hirse

'Josves' (*Panicum miliaceum*). Alm. hirse, skaffet i Litauen af Seed Ambassadors. **NC(F)**

Amaranth

***Alegria** (*Amaranthus caudatus*). De små frø bruges som korn – poppet eller ej – på samme måde som f.eks. quinoa. "Alegria" er egentlig ikke et sortnavn men navnet på en type mexicansk slik, der laves med poppede amarantfrø og sød sirup. Frøene, der er bittesmå, kommes på en varm pande, hvor de krænger indmaden ud (stadig meget små). Udover at laves til slik kan de bruges i mysli og 'sund slik' bars – kommercielle udgaver findes allerede. Planten vokser fint – et par meter højt og meget flot - og giver enorme masser frø – men den, der seriøst vil bruge frøene i madlavning skal nok opfinde noget bedre end håndrensning af frøstande. For at kunne poppe skal frøene kommes direkte på en tør og rygende varme pande, hvor de skal sige 'pift' og blive hvide i løbet af få sekunder. De frø, jeg har tørret til opbevaring, er alt for tørre til at de kan poppe – de skal fugtes lidt og stå i en tid først (selv nogle minutter hjælp på poppe-%). Lyst gult løv. **NC(F) LT(F)**

***'Bärnkrafft'** (*Amaranthus caudatus*). Tekst fra Sesam: Proteinrige korn, der kan koges til grød, poppes til popkorn eller iblandes mel til brødfremstilling. Glutenfri. Lysegule korn – den første europæiske sort. Opr.Sesam. **IN(F)**

'Hopi Red Dye' (*Amaranthus hypochondriacus*). Gammel sort fra Hopiindianerne. Mørkt blodrøde blade, stilke og frugtstande. Dyrkes mest for frø, men bladene er også spiselige. Meget smuk. **NC(F)**

Andre

Boghvede 'Emka'. Frodig, mørkfrøet boghvede. Lidt uensartet modning. **NC(F-2005)**

Boghvede 'Hruzowska'. Frodig, mørkfrøet boghvede. Lidt uensartet modning. **NC(F-2006)**

OLIEPLANTER

***Vårsæddodder** (*Camelina sativa*).

Oliefrøplante der siges at have en meget lang historie i Danmark (tilbage til Bronzealderen). Korsblomstret - frøene meget små. Opr. Den Fynske Landsby ved Odense. **NC(F)**

BÆRPLANTER

Jordbær

'Aprikose'. En gammel sort fra 1897. Trives efter sigende bedst på tørveholdig jord, men er meget modtagelig for jordbærdværgmider. Bærrene smager fint og meget sødt (om ikke abrikosagtigt). **NP(V)**

'Dybdahl'. Fået af JR. **IN(V – fra august)**

'Königin Louise' (?). Middeltidligt, fint aromatisk bær. Bærrene nærmest ligger oven på planten lige til at plukke. Det ser fuglene også! Gammel sort. Fra Center for Biodiversitet. **NP(V)**

***'Senga Sengana'**. Sort fra min tidligere "nyttehave" – i øvrigt af ukendt oprindelse. Men det er rimeligvis denne sort. Et fortrinligt spise- og syltebær. **NC(V)**

***'Skovjordbær 'Rebekka'**. Remonterer med god høst i juni-juli, for derefter at give på årsskuddene. Planter til efteråret – kommer på efterårslisten også. **NF(V)**

***'Skovjordbær 'Sara'** som er sund, og giver et godt afkast. Planter til efteråret – kommer på efterårslisten også. **NF(V)**

***Usn 1.** Jordbær med hvide bær. Jeg har både planter der giver almindelige store bær og så andre planter der giver bær i størrelsen som pyntejordbær, men de er begge fine at spise. Snyder fuglene ved manglende farve og skulle være gode til allergikere som ikke kan tåle det røde farvestof i almindelige jordbær. **LH(V)**

Weserruhm. Gammel sort. Middeltidligt bær; fint. Opr. fra Center for Biodiversitet. **NP(V)**

Rabarber

Uden sortsnavn. Gammel rabarbersort, kraftigt-voksende og rigtbærende. Yder en blanding af tykke og tynde stilke med overvægt til de tykke, men giver dog kun godt udbytte i foråret. Har været i min families eje siden omkring 1900. **HL(V)**

Øvrige

Brombær usn. 1. Opret, ca. 2 m. Tidligere moden end de rankende. Modner i august og bliver moderat store, hvis de får vand nok. Kan lide lerjord. Bærer på sidste års skud. **NF(V)**

***Rubus illecebrosus* (jordbærhindbær).** Giver store røde bær uden den helt store smag, men skulle være gode at sylte sammen med andre bær, eller til pynt på lagkager. **LH(V)**

FRUGT- OG NØDDETRÆER

Blomme

Alstrup-blomme, vild, rodægte og lokal sort. Små (ca. 2 cm x 3 cm) blå velmagende frugter. Fra vores have som er ca. 100 år gammel, ejendommen "Hevil". **EK(V)**

***Prunus domestica ssp. domestica* eller *x insititia* (*domestica x insititia*).** Blomme eller kræge-krydsning. Kratdannende, ved rods kud. Velmagende blomme, røde, større end mirabeller, til friskkonsum og syltebrug. Ligner meget beskrivelsen "Frugten er lille, oval, violetrøddig, klar og med fine Punkter samt tynd, blålig Dug. Betegnes som en fortrinlig Husholdningsfrugt" (C. Matthiesen, "Dansk Frugt", 1913). Opr. Gjerrild. **MH(V)**

***Saras gul-grønne Gjerrild blomme.** Muligvis en "havreblomme" sort. Rodægte blomme. **MH(V)**

Sveskeblomme. Rodægte sort, lille til mellemstort træ. Bærer jævnt hvert år små til mellemstore svesker, der modner i oktober. Frugterne er søde, velmagende og slipper nemt stenen. Fundet i min gamle have, hvis forrige ejer havde stedet i over 45 år. **HL(V)**

Kirsebær

Surkirsebær. Rodægte kirsebærsort, lille til mellemstort træ. Bærrene er gode til saft og syltning, mindre gode til at nyde friske. Fundet i min gamle have, hvis forrige ejer havde stedet i over 45 år. **HL(V)**

Nødder

Pecannød 'Canton'. Pecannødder er mere varmekrævende end valnødder, men 'Canton' er den sort, der bedst klarer sig i det nordlige. Om den kan modne nødder i Danmark vil vise sig efter 15-20 år. **AB(F)**

EFTERAFGRØDEPLANTER

Kaban fodervikke (*Vicia sativa*). Busk-vikke fra fjeldlandsbyen Kaban i Dagestan. Tidlig, lav landsort med tofarvede blomster. Frøene anvendes lokalt som ærter i suppe (pas på mængden - arten indeholder giftige stoffer). Fra Eilif Aas i Norge, der har samlet den i Kaban i 1992. **NC(F)**

***Lathyrus nissiola.* Græs-fladbælg.** Interessant og anderledes fladbælg. Tæt og græsagtig vækst, ligner til forveksling en græsart i de unge stadier. Planten er en glimrende grøngødningsplante - overvintrer og får året efter meget smukke enlige dybt violette ærteblomster, og lange bælg. Opr. John Chambers, planten findes vist sjældent vild i syd-England. **NC(F)**

Lupinus albus. Kraftigt voksende opret enårig lupin. Mange kvælstofknolde og store rødder. **NC(F)**

***Gul lupin 'Jaune Odorant' (*Lupinus luteus*).** Gul lupin, enårig glimrende efter- og mellemafgrøde, en af de bedste kvælstofsamlere, koncentrerer derudover også kalium i planten og rødderne. Ca. 80cm. høj, smukke gule blomster, svag men behagelig duft. Frøene hvide, tæt sortprikkede. Opr. SamenArchiv. **NC(F)**

Skjoldsneglebælg (*Medicago scutellata*) 'Sava'. Meget lavt udbredende art, vokser glimrende i min have, og har fin produktion af bakterieknolde. Charmerende bælg - ligner nærmest små tætte spiralformede klokker/bikuber/knapper. Opr. Frøsamler i Pennsylvania, USA, via SSE. **FP(F)**

NB: Billedet af sneglebælg på billedsiden er *M. radiata* med flade bælg. Denne har vi desværre ikke i år.

MEDICIN-, DUFT- samt FARVEPLANTER

***Alrune, alm.** (*Mandragora officinarum*). Trolldomsurt og lægeplante. Giftig (og giftigt udseende) natskyggefamiliemedlem. Planten danner med årene en kraftig, oftest to-delt rod, der er den ”hellige” del af planten. Livscyklus: Vokser op om foråret med en tæt klynge snavsethvide – gule blomster. Bladene (en kraftig roset af bredt lancetformede blade) kommer derefter. Frugterne dannes tidligt, kirsebærstore grønne bær. Hele planten visner ned ved højsommer, så kun en håndfuld frugter ligger tilbage. Læs selv videre om al den magi der hæfter ved planten (udover at visse segmenter af min generation kan huske det danske band ”Alrune Rod” hvis teksters indhold antyder at de havde spist planten inden de skrev...). Planten er besværlig at formere, men jeg får rimeligvis igen i år en del frøplanter (selvsået) som jeg gerne sender. **NC(V)**

Benedictinertidse (*Cnicus benedictus*). Køn lille (20-30 cm.) høj gul blomstret kurveplante, tidligere lægeplante. **NC(F)**

***Bukkehorn (blå)** (*Trigonella caerulea*). Enårig 50-90 cm. høj bælgplante med små knipper af stålblå blomster. Planten dufter stærkt (af karry?). Har tidligere været anvendt som både foderplante og lægeplante. Kan muligvis have en fremtid som grøngødningsplante. **NC(F)**

***Eau de Cologne-mynte** (*Mentha x piperita* nothovar. *citrata*). Dufter ganske pragtfuldt. Duft og insekter. **LH(V)**

Farvevæjd (*Isatis tinctoria*). Smuk gul blomst 2. år, bliver 1,5 – 2 m. høj. Kan bruges til at farve tekstiler indigoblå. Fra min nabos have, oprindeligt fra Bornholm. **JS(F)** Anden oprindelse. **LH(F)**

***Hjertespend, alm.** (*Leonurus cardiaca*). Ca. 50 cm høj, opret, slank, flerårig lægeplante. **NC(F)**

***Lakridsrod** (*Glycyrrhiza glabra*). Køn ærteblomstrende plante med lilla blomster. Roden anvendes – høstes efter 2-3 års vækst. Opr. Frøposen. **FP(V)**

Koreansk mynte (*Agastache rugosa*). Anisop med mynteduft. Vinterfasthed ukendt. (Meget hårdfør i Lilas have. Red.) Opr. britisk frø-samler. **SH(F)**

***Krusemynte** (*Mentha spicata* var. *crispa*). Til duft og sommerfugle. **LH(V)**

Marietidse (*Silybium marianum*). Hvid-marmorerede blade med lange torne. Violet blomst. 2-årig. Medicinsk anvendelse mod lever/galde sygdomme. **NC(F)**

***Mentha sp.** Ukendt mynte med mørke stængler. **LH(V)**

Muskatsalvie, Skarleje (*Salvia sclarea* var. *turkestanica*). Står med grågrøn bladrosen første år. Statelig og overdådig blomstring 2. år. i sarte pastelfarver. Højde ca. 1 m. Kraftig duft. Bruges ikke i dag som krydderurt. **IJ(F)** Oprindeligt frø fra Frøposen. **AB(F)**

***Pebermynte** (*Mentha x piperita*). Dejlig duft, også glimrende til madlavning – desserter m.v. **LH(V)**

Pigæble (*Datura stramonium*). Meget giftig plante, der tidligere har været anvendt som lægeplante. Dekorativ og spændende med hvide blomster. **NC(F)**

ANDRE NYTTEPLANTER

***Chrysanthemum coronarium**. Det pastas at denne art kan spises (er personligt skeptisk) men ualmindelig nydelig er den (se foto på billedlisten). Indsamlet i have i Hurgada, Ægypten. **NC(F)**

Daglili, gul (*Hemerocallis lilioasphodelus*). Knopperne anvendes i wok-mad. Gammel

Daglili, gul (*Hemerocallis lilioasphodelus*). Knopperne anvendes i wok-mad. Gammel landsort. **ID(V)**

***Daglili, orangegul** (*Hemerocallis middendorffii*). Knopperne kan anvendes i wok-mad. Landbostaude. Fra nu nedlagt landbohave i Nordsjælland (Højtvedgaard). **NC(V)**

***Humle, fynsk**. Anna's humle. Anna var oprindeligt fynbo. Da hun efter mandens død skulle flytte fra gården på Djursland til et mindre hus, manglede hun blomster. Hendes familie hentede en forsyning fra Hjallesø ved Odense, hvor en del af slægten boede. Denne humle var en af gaverne fra Fyn - og familien var glad for at komme af med lidt af den, da den groede vildt over det hele, også i vejgrøften. Jytte Hansen, der har kendt Anna, har overtaget humlen efter hende. Bestilles hurtigt da hvileknopper skal graves op i vintertiden. **JH(V)**

Kulsukker, Foder- (*Symphytum uplandicum*). Ensianblå blomster maj-aug. 1,5 m høj og med en dybtgående pælerod. Opr. Krydderiget. **IJ(V)**

Nicotiana rustica. Bondetobak 'Maryland'. Denne fik vi frø af fra Den fynske Landsby i efteråret 2004. Høj, 0,9m., storbladet, sen, dyrket på Fyn i hvert fald siden 1930. 'Maryland' er ellers normalt navnet på en sort, der tilhører virginia-typen, men i Nordisk Illustreret Havebrugsleksikon nævnes, at 'Maryland' desuden bruges om en rustica-sort. **NC(F)**

Nicotiana tabacum. Virginsk tobak usn. 1. Angivet til 0,9-1,25 - hos mig mandshøj - storbladet og sen tobak. Flot i blomstringen - statelig plante. Dyrket under 2. verdenskrig på Langeland. Fra den Fynske Landsby. **NC(F)**

Nicotiana tabacum. Virginsk Tobak usn. 2. Doneret til Gl. Estrup i 1997, dyrket i haven og frø høstet af havens planter siden. **MF(F)**

Pilestiklinger. 30 forskellige sorter (henvend dig til Flemming). Pil til flet kan også leveres. **FP(V)**

KRYDDERURTER

***Broget oregano.** Smager pragtfuldt i en kylling. **LH(V)**

Cubansk oregano (*Plectranthus amboinicus*). Planten er en krydderurt med en rankende vækst. Bladene er kødfulde og blødt hårede. Tåler ikke frost. Fin krukkevækst til overvintring i vindueskarmen. God smag. Læs om planten i Praktisk Økologi 2003/5. **IJ(V)**

Kvan. Tiltrækker masser af insekter til blomsterne, smuk og anvendelig. Prøv f.eks. kvan-rabarbar saft! Opr. Spottrup Slots urtehave. **LZ(F)** Anden oprindelse. **LH(V)**

Koriander, Marokkansk (*Coriandrum sativum*). Grønne blade i varme retter, frøene til madlavning og kager. Bedste sort til frøproduktion. **KI(F)**

Malurt (*Artemisia absinthium*). Doneret af en dansk udvandrer, nu bosat i Californien, som læste om Frøsamlerne i Danish Immigrant Museum's blad. Opr. en gammel dame, Alma, hvis bedsteforældre – Carl August og Josefine Anna Torp – kom til Californien fra Troense på Tåsinge som nygifte i 1890, medbringende planten til deres ny frugtplantage. **LT(V)**
Leveres som småplanter henne på sommeren, tidspunkt usikkert.

Sort sennep (*Brassica nigra*). Sort sennep indsamlet af Børge Jensen på gårdsplads, rimeligvis forvildet fra ældre tids dyrkning. Anvendes til fremstilling af sennep, efterhånden dyrkes den ikke mere herhjemme. Ret lav plante, til forskel fra gul sennep er skulperne trykket ind til stænglen, og frøene er ret små (mindre end en mm.). Vanskelig at tærskes. Bevaringsværdig sort. **FP(F)**

Sødskaerm (spansk kørvel) (*Myrrhis odorata*). Kraftig flerårig plante, der dufter af anis. Vil gerne have skygge og fugtig jord. Gror forvildet i Danmark i grøftkanter. Blade i suppe m.m. (som kørvel). De umodne frø er bolsjer for børn (og barnlige sjæle – sød lakrids). De voksne lægger dem i snaps. Oprindeligt frø fra Frøposen. **BE(F)** Anden oprindelse. **LH(fåV+F)**
NB: Frøene skal kuldebehandles.

***Sølvsalvie** (*Salvia argentea*). Sås forår og plantes ud. Flerårig. Næringsrig jord i sol. Store sølvgrå, uldne blade. Blomstrer meget flot fra 2. år. Tidl. lægeplante. Bruges ikke i dag som krydderurt. Oprindeligt Frøposen. **BE(F)**

Quilquina (*Porophyllum ruderale*). Et-årig. Sås indendørs og plantes senere ud. Flot krydderurt med smukke blade, blomster. Særegen bitter smag. De friske blade til ost, kylling, tortillas og bønneretter. Oprindeligt frø fra Frøposen. **AB(F)**

Mitsuba / Shiso / Perilla (*Cryptotaenia japonica* forma *atropurpurea*). Meget dekorativt bronzerødt løv. Såning: Spirer uregelmæssigt og over lang tid. En kuldeperiode har gavnlig virkning på spiringen. Jorden skal holdes jævnt fugtig. **AB(F)**

BLOMSTER

***Asperula orientalis 'Blue Sunrise'**. Lille, ca. 15 cm høj, blåblomstret spergel. En meget let og delikat sommerblomst til kanter – tåler ikke skygge og må ikke overvokses af kraftigere planter. Opr. Thompson & Morgan. **NC(F)**

***Fjer-blåhoved, California gily-flower** (*Gilia achilleifolia*). Den skulle kunne findes i "Den nye nordiske Flora". Ellers oprindelig og vildvoksende i Californien. Dukkede op af sig selv i vores have. Køn lille plante med skærme af ensianblå blomster. **RU(F)**

***Gyldenlak, Benedictes gyldenlak.** Stor stabil bestand, selvsået under birk, på sandjord i en meget gammel have. Gjerrild. **MH(F)**

Høhøj-valmuer (*Papaver somniferum*). Blandede farver, enkle og dobbelte, mere el. mindre frynsede. Dukkede frem efter rydning af ca. 100 år gammel jorddige ved foden af Høhøj v/ Mariager. **EK(F)**

***Ipomoea purpurea 'Grandpa Ott's'**. 2-3 m. høj etårig klatreplante med meget bemærkelsesværdige blåviolette blomster med rødtligt svælg. Fremstår nærmest lysende. Göteborgs botaniska trädgård. (I øvrigt en af de sorter, der blev start-en til den amerikanske Seed Savers Exchange – er gået i arv fra oldefaderen til en af grundlæggerne. Medbragt fra Bavaria til Iowa, USA, i 1870'erne.) **NC(F)**

***Judaspence** (*Lunaria annua*). Hvid form; fundet forvildet i lys granskov. **MH(F)**

Kantbæger (*Nicandra physaloides*). 1 m. med blå blomster og blågrønt japanlygteagtigt frøbæger. Juli-frost. Frisk i buketter, bægeret fint til tørring. Opr. fra have på Kalundborgengen. **IJ(F)**

***Kartebolle** (*Dipsacus sativus*). 2-årig. Denne stammer oprindeligt fra Fyn, hvorfra min farfar, torvegartner Johan Johansen, tog dem med til Århus da han flyttede dertil for 90 år siden. I familien blev de siden (de efterfølgende ca. 70 år) brugt til salg til dekorationsbrug, specielt ved juletid. Oprindeligt blev frøstanden (bollen), som navnet kartebolle siger, brugt til at karte uld med. Nu bliver de bare brugt til pynt. Om sommeren samles bier, ikke mindst humlebier og sommerfugle i de kønne blomster, og om vinteren flokkes småfugle omkring frøstanden. **JH(V+lidtF)**

***Lathyrus odoratus**. Vild ærteblomst. Hjemme-hørende i Italien. Blomsterne er to-farvede lilla og ikke så store, men med en dejlig duft. Opr. Frøposen. **FP(F)**

***Lupinus mutabilis var. cruckshankii 'Blue javelin'**. Smuk blå enårig lupin. *L. mutabilis* er svær at dyrke til frø i Danmark, men denne varietet kan godt. Velduftende. Opr. www.raravaxter.com. Se selv denne hjemmeside! **NC(F)**

***Lupinus polyphyllus**, "Russell lupin". Købt for over 50 år siden hos J.E. Ohlsens Enke, der solgte dem som "Lupinus polyphyllus, 'Russell's Elite', blanding, 110 cm., pragtfulde farver og meget lange, tætte og velformede blomsterstande." Efterhånden flere af de blå nuancer, men stadig en god blanding med rosa og to-farvede blomster også. Få planter samt frø. **JH(F/V)**

Mamelukærme (*Lavatera trimestris*). Smuk stor sort, med kraftige mørke årer i blomsten. Opr. Barokhaven på Frederiksborg slot. **NC(F)**

Mauritansk katost. (*Malva sylvestris* ssp. *mauritiana*). Flerårig og meget smuk katost med mørkt rødviolette blomster. **FP(F)**

Morgenfrue, ager- (*Calendula arvensis*). Med små, spidse, gul-orange blomster, og små blade. Ellers som *C. officinalis*. Oprindelse: Københavns Botaniske Have. **FP(F) (NC-fra anden frøsamler)**

Morgenfrue (*Calendula arvensis*). Meget mindre blomst end *C. officinalis*, orange. Lidt ranglet vækst, spinkel, 20 cm høj. Blomstrer flittigt, længe. Indsamlet i Cortona, Umbria, Italien i 2002. Fundet på en græseng, mellem sparsom nåletræsbevoksning ret højt oppe i bjergene. Flemming Pedersen og NO Crossland har prøvedyrket den, og mener begge det er en *C. arvensis* - agermorgenfrue. **BS(F)**

Morgenfrue 'Brita' (*Calendula officinalis*). Pæn havemorgenfrue indsamlet i Sverige. Opr. SESAM. **NC(F)**

Narcistobak (*Nicotiana sylvestris*) '**Only The Lonely**'. Har en meget fin kraftig duft. Den kan blive ca 150 cm høj, så den skal nok stå i baggrunden. Den har hvide blomster der lyser fint op mellem de grønne blade. **NP(F)**

Natviol (*Hesperis matronalis*). Denne vidunderlige phloxlignende 2-årige blomst har bevaret sig selv i mange gamle samske bondehave. Den optræder i alle nuancer mellem næsten hvid og violet. Den er 2-årig og selvsående, finder selv nye ydmyge steder i udkanterne af have og gård, men kan blive meget stor og flot ved kærlig pleje. Blomstrer i juni, hvor den – især om aftenen – udsender en himmelsk duft. Blomsterne kan spises. Frøene er fra gammel have på Samsø. **IN (F)**

Papaver somniferum usn. 2. Fra Polen. Fyldt, meget stor postkasserød blomst. Pænt udbytte af frø. Fra polsk indvandrers bedsteforældre. **KI(F)**

***Tagetes erecta 'Crackerjack'**. Afrikansk tagetes. Høje storblomstrende tagetes i blandede farver. Opr. Frøposen. **FP(F)**

***Tagetes patula 'Exquisite'**. Trivelig tagetes, gul blomst med charmerende rode pletter. Opr. Seed Ambassadors. **SH(F)**

Tagetes patula 'Från Linné's Trädgård'. Fra SESAM. Ligner til forveksling "Ildkongen", men er deres egen accession. **NC(F)**

Tagetes patula 'Ildkongen'. Sorten er gemt af flere uafhængige personer, hvorfor vi nu er sikre på at det er 'Ildkongen'. Meget smuk, klassisk, høj tagetes. 'Ildkongen' er mørkerød og enkeltblomstrende, 60-80 cm høj, alt efter jord og gødningsforhold. Planter med fyldte blomster skal fjernes ved frøavl. **KI(F) IN(F) BA(F) AN(F) RU(F)**

***Tagetes patula 'Red Metamorph'**. Det er absolut den flotteste af de Tagetes jeg har haft i år. Den er meget dyb, mørk i farven. Farverne ændrer sig med temperaturen - vinrød i kulden, gule striber i varmen. Rigt blomstrende, lav busk, god til blomstrende hæk i haven. Frø fået af Seed Ambassadors. **LL(F)**

***Tagetes patula 'Sparkler'**. Fra Seed Ambassadors. **LH(F)**

Tagetes patula "Suzannes enkle orange". Som navnet siger. Planter med delvis fyldte blomster fjernes ved frøavl. **NC(F)**

***Tagetes tenuifolia, Appelsin tagetes**. En småblomstret tagetes med rigt farvespil fra citrongul over orange til rødbrune blomster fra slutningen af maj til frost. God kant og krukkeplante. Forkultiveres marts-april og udplantes efter sidste frost. Snitblomst. De appelsinduftende blomster kan bruges som krydderurt. 40 cm. høj. 1-årig. Den er rigtig flot i salatskålen! Opr. Urtegartneriet. **RU(F)**

***Torskemund; Saras torskemund**. Velkendt 2-årig, 20 - 30cm. Har forvildet sig i mange haver i Gjerrild. Samlet fra en gammel stabil bestand ved gammelt bindingsværkshus. **MH(F)**

Ursinia anethoides. Lille, orange kurveblomst. 1-årig. Opr. Københavns Botaniske Have. **NC(F)**

"Vild" Petunia (Petunia violacea). Sød lille petunia, småblomstret og mørkviolet. Køn. Opr. frøfirmaet "raravaxter.com" der varmt kan anbefales! **NC(F)**

VILDE PLANTER

Aftenpragtstjerne (Melandrium album). Toårig. Hvide blomster, 30-80 cm høj, blomstrer juni-sept. Findes hist og her i grøftekanter. Han- og hunblomster på hver sin plante. Blomstrer om aftenen, ser vissen ud om dagen. Samlet i grøftekant. **IH(F)**

Blæresmælde (Silene vulgaris). Navnet hen- tyder til at blomstens bæger er oppustet som en

lille blære. Hvide blomster juni-august. 25-45 cm. Samlet i grøftekant. **IH(F)**

Filtet Kongelys (Verbascum thapsus). 2-årig. Første år lille bladroset, andet år høj fin gul blomsterstand. Historien fortæller at den afblomstrede plante har været brugt til fakler bl.a. for at holde djævelen på afstand. Blomsterne kan efter sigende også bruges til te og krydder snaps. Trives på tørre og solrige steder. **JS(F)**

Guldnælde (Lamium galeobdolon). Nedliggende, rodslående plante med smukke brogede blade og gule blomster i maj-juni. Skovplante på muldbund. Gror også glimrende på ler. Opr.: Indsamlet i Nordsjælland. Flerårig. **IJ(V)**

Hundetunge (Cynoglossum officinalis). Indsamlet ved Kalundborg. Gammel lægeplante, med sjove hængende brunviolette blomster i en stor og massiv top. Lugter af mus. Frøene klistrer værre end burrer til alting. **NC(F)**

Katost, almindelig (Malva sylvestris). To- eller flerårig. 40-100 cm. Lyserøde blomster. Blomstrer juli-september. Gammel lægeplante, i middelalderen brugt som salatplante. Samlet i grøftekant. **IH(F)**

Klinter (Agrostemma githago). Lyserøde blomster, 50-90 cm, Vild plante, 1-årig, hjemmehørende men sjælden i Danmark på agerjord og ruderater. Tidligere almindelig ukrudtsblomst i kornmarker. Frøene giftige. Formodes at have en gunstig påvirkning på kornplanters vertikale vækst. Opr. Kulturbotanisk Have, Odense. **IH(F)** Anden oprindelse: **MF(F)**

Knopurt, almindelig (Centaurea jacea). Violetrøde blomster, 15-60 cm. Blomstrer juli-september. Trives bedst på frugtbar jord. Samlet i grøftekant. Flerårig. **IH(F)**

Løgekarse (Alliaria petiolata). Toårig. 20-120 cm. Hvide blomster. Vokser på skyggefulde steder, i skov og krat. Samlet i krat. **IH(F)**

***Nældekløkke (Campanula trachelium)**. Høj staude, både blå og hvid former – til skovbed. Vild dansk plante. Sår sig selv flittigt. **MH(F)**

Rosenkatost (Malva alcea). Flerårig, ca. 130 cm. høj med rig blomstring i juli og august. Gror vildt på en del af vore småøer. **IJ(F)**

***Skov-lathyrus (Lathyrus sylvestris)**. Vild dansk staude. Lyserøde blomster hele sommeren. Skulle være ca. 1 m. høj, men mine var over 2 m. til sidst. **MH(F)**

***Skovvalmuesøster** (*Meconopsis cambrica*). Gul valmue, kort levetid, men sår sig selv flittigt – blomstrer fra midsommer og året ud. Velegnet til halvskygge i et skovbed. **MH(F)**

POTTEPLANTER

***Anna Andersens pelargonie** (*Pelargonium zonale*). Slægtspelargonie modtaget på Køge torv. Stammer fra det nordlige Stevns. Se hele historien på Frøsamlerens hjemmeside. Bladene er friskt grønne, blomstens farve svinger med vejret mellem varm koral og kølig cyclamen. Leveres som stikling uden rod i foråret, begrænset materiale. Opr. 2007. **SH(V)**

***Dværgpalme** (*Chamaerops humilis*). Viftepalme med meterhøj stamme, fra Middelhavslandene. **FP(F)**

***Pelargonie 'Rød rosenknop fra Bornholm'**. Trivelig pelargonie med klaser af meget små fyldte røde blomster der virkelig ligner små rosenblomster. **NC(V)**

***Springbalsamin, Flittig Hans**. Frø fra potteplante der er lavet af frø der er samlet i et vulkankrater i Mexico. Meget fin, lidt stor rigtblomstrende plante der kan blive flere år gammel. Få frø. **BG(F)**

Stue-fuglemælk (*Ornithogalum caudatum*, syn. *O. longibracteatum*). På svensk "kæmpestjerneløg" eller "lægeløg". Anvendtes ifølge 2 svenske kilder som lægemiddel ved ardannelser, insektbid og inficerede sår, især i håndværkerhjem. Fra USA er der beretninger om at anvende knuste blade på snitsår og blå mærker. Leveres som små sideløg. Stort delvist overjordisk grønt løg, pæn bladplante. Blomstrer ved juletid, med diskrete grønligt-hvide blomster. **NC(V)**

Ekstra særtilbud:

Handelsfrø fra Ydre Mongoliet.

Bør afprøves under danske forhold. Der medfølger tekst fra frøposerne (oversat efter bedste evne fra russisk):

2 slags tomat, løg, 2 slags agurk, majs med røde kolber, knudekål. Henvendelse til Molly Hougaard. Hun har også noget fransk persillerod hun har fået ved en fejltagelse (skulle have været kørvelroe) hvis nogen har lyst til at prøve. Alle fra **MH(F)**

Kina-grøntsager

Frø hjembragt herfra i 2006 – men opbevaret køligt, så spireevnen skulle være bevaret. Alle til såning i august under fiberdug, høst frem til jul.

"Lille grøntsag", mini pak-choy, meget yderig, til salat og wok.

Hong Cai Tai, tykke violette stængler spises i salat eller wok. Sprød med mild kålsmag.

Ta Cai (lignende set under navnet Tatsoi). Flad roset af mørkgrønne blade og hvide stængler. Mild til salat eller wok.

Sennep-salat med fint fligede blade. Krydret til salat.

Alle fra **ID(F)**

Russiske tomater

Ca. 10 sorter, gave fra en russisk botanisk have. Til afprøvning, vi har ikke flere oplysninger. **JH(F)**